

VAASAN YLIOPISTO

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö

Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa -maisteriohjelma

Julia Sundelin

Semanttiset muutokset *BIBEL för barn* -kirjan
suomennoksessa *Lapsen Raamattu*

Pro gradu -tutkielma (suomi toisena kotimaisena kielenä)

Vaasa 2018

SISÄLLYSLUETTELO

KUVIO	2
TAULUKOT	2
SAMMANFATTNING	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	6
1.2 Aineisto	8
1.3 Menetelmä	9
2 KÄÄNTÄMINEN	14
2.1 Käännösprosessi ja kääntämisen neljä perusaspektia	15
2.2 Raamatun historiasta, kääntämisestä sekä sen kielen erikoispiirteistä	20
2.3 Kääntäminen lapsille	24
2.4 Intertekstuaalisuus	26
3 KÄÄNNÖSTEN SEMANTTINEN ARVIOINTI	30
3.1 Lisäykset	31
3.2 Poisjätöt	31
3.3 Vivahde-erot ja epätarkkuudet	32
3.4 Virheet	33
4 TUTKIMUSAINEISTON SEMANTTISET MUUTOKSET	35
4.1 Käännöksen lisäykset	36
4.1.1 Semanttiset lisäykset	36
4.1.2 Eksplisiittiset lisäykset	40
4.1.3 Yhteenveto lisäyksistä	44
4.2 Käännöksen poisjätöt	45
4.2.1 Semanttiset poisjätöt	46

4.2.2 Implisiittiset poisjätöt	50
4.2.3 Yhteenveto poisjätöistä	54
4.3 Käännöksen vivahde-erot ja epätarkkuudet	55
4.4 Käännöksen semanttiset virheet	61
5 PÄÄTELMÄT	65
LÄHTEET	69
KUVIO	
Kuvio 1. Käännösprosessin kolme vaihetta	16
TAULUKOT	
Taulukko 1. Muutokset suomennoksessa <i>Lapsen Raamattu</i>	35
Taulukko 2. Käännöksen lisäykset	36
Taulukko 3. Käännöksen poisjätöt	45
Taulukko 4. Tutkimusaineiston muutokset	65

VASA UNIVERSITET**Enheten för marknadsföring och kommunikation**

Författare:	Julia Sundelin
Avhandling pro gradu:	Semantiset muutokset <i>BIBEL för barn</i> -kirjan suomennoksessa <i>Lapsen Raamattu</i>
Examen:	Filosofie magister
Program:	Magisterprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle
Ämne:	Finska som det andra inhemska språket
Årtal:	2018
Handledare:	Jaana Puskala

SAMMANFATTNING:

I denna avhandling pro gradu undersöker jag om det finns semantiska förändringar i *Lapsen Raamattu*, den finska översättningen av boken *BIBEL för barn*. Fokus ligger på förändringar som ändrar textens betydelse, alltså tillägg, utelämnningar, nyansskillnader och inexaktheter samt direkta fel. Jag analyserar också explicitgörande tillägg och implicitgörande utelämnningar trots att de inte ändrar textens betydelse. Jag undersöker om förändringarna påverkar berättelsernas helhetsinnehåll, eller om innehåller förblir det samma i de finskspråkiga berättelserna som i källtextens berättelser.

Som grund för min analys använder jag Rune Ingos teori om semantiska förändringar. Analysen genomförs med hjälp av såväl kvalitativa som kvantitativa metoder. Undersökningen är kontrastiv eftersom jag jämför en finskspråkig översättning med dess svenskspråkiga källtext. Eftersom undersökningsmaterialet, *BIBEL för barn* och *Lapsen Raamattu*, grundar sig på Bibeln, är begreppet intertextualitet en väsentlig del av teorin. Förutom semantiska förändringar och intertextualitet behandlas i teoridelen också översättning i allmänhet och översättning av Bibeln och barnlitteratur i synnerhet.

Undersökningens resultat visar att semantiska förändringar förekommer till viss del. De vanligaste förändringarna är utelämnningar följt av tillägg. Det här går emot vissa forskares uppfattningar om att tillägg är vanligare än utelämnningar eftersom de flesta översättare hellre förklarar för mycket än utelämnar något. Explicitgörande tillägg och implicitgörande utelämnningar är ändå vanligare än semantiska tillägg och utelämnningar. Det här är positivt, för de förändringar som inte är semantiska ändrar inte heller på textens betydelse. Resultaten visar också att semantiska fel inte är vanliga, vilket är mycket positivt eftersom det visar att översättaren har varit noggrann under hela översättningsprocessen. Desto vanligare är nyansskillnader och inexaktheter. Analysen visar att en del förändringar beror på skillnader i den finskspråkiga och svenskspråkiga Bibeln, medan orsaker till andra förändringar är svåra att klargöra. Vissa förändringar antas bero på översättarens vilja att förenkla språket för bokens målgrupp dvs. 4–8-åringar.

AVAINSANAT: kääntäminen, semantiikka, semantiset muutokset, lastenraamattu

1 JOHDANTO

Monet tekstit meidän ympärillämme ovat käännöksiä, vaikka emme edes ajattelekaan sitä. Käännöksillä on sen tähden suuri merkitys yhteiskunnassamme. Ellei käännöksiä olisi, emme pystyisi lukemaan niin paljon kirjallisuutta omalla äidinkielellämme. On tietysti tärkeää, että kaikki ihmiset pystyvät lukemaan kaikenlaisia kirjoja omalla äidinkielellään.

Suurin osa Suomen kansalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2017). Koska kristinusko on laajalle levinnyt maassamme, on myös tärkeää, että kristinuskon pyhä kirja Raamattu leviää. Raamattu on monien mielestä todella tärkeä kirja, ja monet haluavat myös, että sitä luetaan jo lapsuudessa. Lapsille suunnattuja Raamattuja löytyy paljon, ja kristityille perheille niillä on suuri merkitys lapsen kasvatuksessa. *BIBEL för barn* on juuri sellainen Raamattu, joka on kirjoitettu erityisesti lapsille. Kirja on suunnattu noin 4–8-vuotiaille (Johansson 2017).

BIBEL för barn julkaistiin vuonna 1995, ja sen ovat kirjoittaneet Karin Karlberg, Inga Wernolf sekä Lisa Östh. Kirjan on suomentanut Tuija Dalmo, ja sen suomenkielinen nimi on *Lapsen Raamattu*. Ruotsissa *BIBEL för barn* lahjoitetaan seurakuntien neljä-, viisi- ja kuusivuotiaille lapsille (Verbum 2017). *Lapsen Raamattua* ostavat eniten seurakunnat, jotka lahjoittavat kirjaa seurakuntansa lapsille. Kustantamo *Lasten Keskus* myy kirjaa noin 5 000 kappaletta vuodessa. (Johansson 2017) Tästä voi tehdä sen johtopäätöksen, että melko monella lapsella on joko ruotsinkielinen tai suomenkielinen kyseinen lastenraamattu kotona kirjahyllyssä. Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkimuksen kohteena ovat alkuteos *BIBEL för barn* ja sen suomennos *Lapsen Raamattu*.

Lastenraamatut ovat yleensä lapsen ensimmäinen kosketus Raamattuun, ja siksi on tärkeää, että nämä kirjat ovat sekä sisällöllisesti että kielellisesti oikeita. Ingo (2007: 87) painottaa, että kääntäjän tärkein tehtävä on merkityksen siirtäminen lähtökielestä kohdekieleen. Semantiikka eli merkitys on myös yksi kääntämisen neljästä perusaspektista (emt. 20). Tässä työssä tutkin, vastaako suomennos *Lapsen Raamattu* ruotsinkielistä alkuteosta *BIBEL för barn* merkityksen kannalta. Tutkimuksessa kiinnitän huomiota

käännöksen semanttisiin muutoksiin, mutta esittelen myös muutoksia, jotka eivät ole semanttisia.

1.1 Tavoite

Pro gradu -tutkielman tavoitteena on tutkia, onko *BIBEL för barn* -kirjan suomennoksessa *Lapsen Raamattu* semanttisia muutoksia. Semantiikka tarkoittaa merkitysoppia, ja semanttiset muutokset ovat muutoksia, jotka muuttavat tekstin merkitystä (Häkkinen 2007: 165). Tutkimuksen tavoitteena on myös tarkistaa, vaikuttavatko käännöksen semanttiset muutokset kertomusten kokonaismerkitykseen, vai säilyykö lähtötekstin sanoma käännöksessä, vaikka semanttisia muutoksia esiintyisikin. Pohdin myös, mistä muutokset voisivat johtua. Erityisesti yritän selvittää, löytyykö semanttisiin muutoksiin selityksiä suomenkielisestä tai ruotsinkielisestä Raamatusta.

Koska kääntäjä on käyttänyt Raamattua apuvälineenä kääntäessään kirjaa (Dalmo 2017), voi olettaa, että hän on saanut siitä vinkkejä käännöksen tuottamiseen. Kirjan suomentaja kirjoitti kuitenkin sähköpostiviestissään minulle, että hän on enemmän noudattanut lähtötekstiä eli *BIBEL för barn* -kirjaa kuin Raamattua (Dalmo 2017). Käännöksen muutokset saattavat myös johtua siitä, että kääntäjä on halunnut muokata kieltä kirjan kohderyhmälle sopivaksi.

Semanttisten muutosten luokittelussa sovellan Rune Ingon (1990: 293–296) mallia ja kamalla muutokset lisäyksiin, poisjättöihin, vivahde-eroihin ja epätarkkuuksiin sekä virheisiin. Lisäykset luokittelen vielä semanttisiin ja eksplisiittisiin lisäyksiin sekä poisjätöt semanttisiin ja implisiittisiin poisjättöihin. Luvussa 3 selitän tarkemmin, mitä kyseiset muutokset tarkoittavat.

Tutkimuksessani pyrin saamaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Onko *BIBEL för barn* -kirjan suomennoksessa *Lapsen Raamattu* semanttisia muutoksia?

- Vaikuttavatko käännöksen semanttiset muutokset kertomusten kokonaismerkitykseen, vai onko merkitys sama suomennoksessa ja alkuteoksessa?
- Mistä käännöksen muutokset johtuvat? Löytyykö semanttisiin muutoksiin selityksiä ruotsin- tai suomenkielisestä Raamatusta?

Koska poisjätöt ovat Ingon (1990: 294) mukaan kohtalokkaampia semanttisia muutoksia kuin lisäykset, oletan, että tutkimusaineistossa ei esiinny paljon poisjättöjä. Myös Suojanen, Koskinen ja Tuominen (2012: 41) väittävät, että poisjätöt ovat käännöksissä aliedustetumpia kuin lisäykset. Luulen, että kääntäjä ei tieten tahtoen ole halunnut vääristellä Raamatun sanomaa, ja siksi oletan, ettei tutkimusaineistossa ole kovinkaan paljon semanttisia muutoksia. Varmasti niitä on kuitenkin jonkin verran, koska kukaan kääntäjä ei ole täydellinen. Toivottavasti nämä muutokset eivät kuitenkaan johda siihen, että kertomusten merkitys muuttuu kokonaan. Oletan, että on enemmän eksplisiittisiä lisäyksiä ja implisiittisiä poisjättöjä kuin semanttisia lisäyksiä ja poisjättöjä, koska nämä muutokset eivät vaikuta tekstin merkitykseen. Haluan luokitella myös nämä sisältöön vaikuttamattomat lisäykset ja poisjätöt saadakseni käsityksen siitä, kuinka paljon kääntäjä on lisännyt tai poistanut epäolennaisia komponentteja eli kuinka paljon hän on muokannut käännöstä lähtötekstiin verrattuna. Vivahde-eroja ja epätarkkuuksia oletan esiintyvän suuremmassa määrin kuin suoria virheitä.

Semanttisia muutoksia on tutkittu melko paljon, mutta juuri lastenraamattujen käännöksiä ei ole tutkittu semanttisesta näkökulmasta. Högnabba (2017) on tutkinut semanttisia muutoksia Narvi Oy:n kiukaiden käyttöohjeiden ruotsinkielisissä käännöksissä. Myös Ketola (2017) on tutkinut semanttisia muutoksia. Hänen tutkimuksensa tavoitteena oli selvittää muutoksia suomenkielisen *Pirkka*-lehden *Niksi-Pirkka* -palstan ruotsinkielisissä käännöksissä, jotka on julkaistu *Birka*-lehdessä. Pekkarinen (2017) on tutkinut kahta lastenraamattua, englanninkielistä *The Lion day-by-day Bible* ja sen suomennosta *Päivästä päivään: Koko perheen Raamattu*. Hän on kuitenkin tutkinut kuvan ja tekstin välistä yhteyttä eikä käännöksen semanttisia muutoksia.

1.2 Aineisto

Aineistona käytän kahta lastenraamattua: ruotsinkielistä alkuteosta *BIBEL för barn* (1995) ja sen suomenkielistä käännöstä *Lapsen Raamattu* (1995). Puhun äidinkielenä ruotsia ja opiskelen yliopistossa suomea, ja siksi haluan verrata suomennosta ruotsinkieliseen lähtötekstiin. Koska suomi on enemmistökieli Suomessa, on myös helppoa löytää kirjoja, jotka on käännetty suomeksi. Päädyin lastenraamattujen tutkimiseen sen takia, että niiden kertomukset ovat tuttuja minulle ja olen myös itse lapsena lukenut samankaltaisia Raamattuja. Tutkimuksessa selvitän, onko suomennoksessa *Lapsen Raamattu* semanttisia muutoksia. Yritän myös selvittää, mistä käännöksen muutokset johtuvat vertaamalla niitä suomenkieliseen ja ruotsinkieliseen Raamattuun.

BIBEL för barn ja *Lapsen raamattu* jakaantuvat kahteen osaan aivan kuten Raamattu: ensimmäinen osa koostuu Vanhan testamentin kertomuksista ja toinen osa koostuu Uuden testamentin kertomuksista. Kirjoissa on 65 kertomusta Vanhasta testamentista ja 85 kertomusta Uudesta testamentista. Olen sattumanvaraisesti valinnut 30 kertomusta, jotka analysoin. 30 kertomusta kattaa 20 % koko kirjan sisällöstä, ja katson sen antavan luotettavan tutkimustuloksen. Vaikka en tutki kirjaa kokonaisuudessaan, voi siitä huolimatta olettaa, että tutkimus pätee koko teokseen. Jotta tutkimus olisi tasapainoinen, olen valinnut 13 kertomusta Vanhasta testamentista ja 17 kertomusta Uudesta testamentista, mikä on 20 % kummastakin testamentista. Mainittujen lastenraamattujen kertomukset koostuvat keskimäärin kahdesta sivusta. Ruotsinkielisten kertomusten merkkien keskiarvo on 2 600 ja suomenkielisten kertomusten merkkien keskiarvo on 2 900.

BIBEL för barn -kirjan suomentajalle Tuija Dalmolle lähetin joulukuussa 2017 sähköpostiviestin, jossa kysyin häneltä muutamia kysymyksiä kirjan kääntämisestä. Dalmo vastasi sähköpostiviestissään, että hän on ennenkin kääntänyt lastenkirjoja ja hän käsitteli kyseessä olevaa teosta kaunokirjallisena teoksena. Apuna käännöstyössä hän käytti sekä vanhaa että uutta suomenkielistä raamatunkäännöstä sekä ruotsinkielistä Raamatua. Koska lapset ovat kirjan kohderyhmä, Dalmo päätti kääntää kirjan uuden raamatunkäännöksen mukaisesti. Suomentaja pyrki selkeään ja ymmärrettävään kielenkäyttöön ja sellaiseen kieleen, jota voi lukea lapsille ääneen. (Dalmo 2017)

1.3 Menetelmä

Tutkielmaani sovellan kontrastiivista tutkimustapaa, koska vertaan suomenkielistä käännöstä ruotsinkieliseen alkuteokseen. Kontrastiivinen analyysi tarkoittaa, että kahden tai useamman kielen välisiä eroja ja yhtäläisyyksiä tarkastellaan (Tiisala 1997: 8). Tässä työssä tutkin kuitenkin vain kirjojen eroja. Käytän tutkielmassani eniten kvalitatiivista menetelmää, sillä tutkin, mitä semanttisia muutoksia tutkimusaineistossa on ja mistä ne saattavat johtua. Kvalitatiivinen menetelmä mahdollistaa myös analyysin siitä, onko alkuteoksen kertomusten kokonaismerkitys säilynyt suomennoksessa. Kvalitatiivisten menetelmien kautta tutkija saa laajan ymmärryksen tutkimusongelmasta sekä voi selittää sitä kokonaisuutta, johon tutkimusongelma sisältyy. Näissä menetelmissä fokuksointi on tutkijan tiedon tulkinnassa.

Kvantitatiiviset menetelmät ovat jäsentyneempiä kuin kvalitatiiviset menetelmät. Näiden kautta tutkija muuttaa tietoa luvuiksi. (Holme & Solvang 1991: 13, 85) Tutkimuksessani on myös kvantitatiivisia piirteitä, koska luokittelen suomennoksen muutokset lisäykseen, poisjättöihin, vivahde-eroihin ja epätarkkuuksiin sekä virheisiin, ja lasken muutosten määrän. Näin ollen saa käyttämäni kvantitatiivisen menetelmän kautta käsitteen muutosten laajuudesta.

Olen valinnut sattumanvaraisesti 30 Raamatun kertomusta *BIBEL för barn* -kirjasta ja *Lapsen Raamatusta*, jotka ovat analyysini kohteina. Käytän Ingon (1990: 293–296) teoriaa käännösten semanttisista muutoksista pohjana. Tämä tarkoittaa, että tarkastelen tutkimusaineistoa katsomalla, onko suomennoksessa muutoksia kuten lisäyksiä, poisjättöjä, vivahde-eroja ja epätarkkuuksia sekä virheitä. Kun olen luokitellut tutkimusaineiston muutokset kyseisiin kategorioihin, analysoin vielä, ovatko lisäykset semanttisia tai eksplisiittisiä ja ovatko poisjätöt semanttisia tai implisiittisiä. Eksplisiittiset lisäykset ja implisiittiset poisjätöt eivät muuta tekstin merkitystä, mutta analysoin kuitenkin myös näitä muutoksia. Toimin näin, koska haluan selvittää, kuinka paljon kääntäjä on muokannut lähtötekstiä. Selvitän, johtuvatko muutokset siitä, että suomenkielinen ja ruotsinkielinen Raamattu mahdollisesti eroavat toisistaan. Muutokset, jotka eivät ole semanttisia, saattavat myös pohjautua kääntäjän haluun muuttaa kieltä pienille lapsille

sopivammaksi. Analyysissä esittelen tyypillisiä muutoksia kaikista kategorioista ja keskustelen niistä.

Analysoin tutkimusaineistoa lukemalla sitä systemaattisesti virke virkkeeltä ja sana sanalta. Tällä tavoin vertaan käännöstä lähtötekstiin. Tutkin, löytyvätkö kaikki lähtötekstin merkityskomponentit käännöksestä ja päinvastoin, löytyvätkö kaikki käännöksen merkityskomponentit lähtötekstistä. P. Huhtalan (1995: 45) mukaan merkityskomponentti voi olla esimerkiksi morfeemi, sana, lause, virke ja kappale. Selvitän mahdollisia lisäyksiä ja poisjättöjä vertaamalla tekstejä toisiinsa. Tutkimalla, vastaavatko kaikki alkuperäistekstin merkityskomponentit käännöksen merkityskomponentteja, selvitän, onko tutkimusaineistossa vivahde-eroja, epätarkkuuksia ja semanttisia virheitä. Avuksi merkityskomponenttien analyysissä käytän elektronisia sanakirjoja *MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja* (2017), *MOT Kielitoimiston sanakirja* (2017), *MOT Pro Ruotsi* (2017) sekä *MOT Synonyymisanakirja* (2017).

Analyysissä käytän myös suomenkielistä Raamattua ja ruotsinkielistä Raamattua pohjana, koska vertaan tutkimusaineiston mahdollisia muutoksia Raamattuun. Kun viittaan suomenkieliseen Raamattuun, lähteenä on uusin virallinen raamatunkäännös eli *Kirkko-raamattu 1992*. Viitatessani ruotsinkieliseen Raamattuun lähteenä on uusin virallinen raamatunkäännös eli *Bibel 2000*. Sekä *BIBEL för barn* -kirja että sen suomennos *Lapsen Raamattu* pohjautuvat Raamattuun, koska kaikki kertomukset on otettu Raamatusta. Sen tähden intertekstuaalisuus on osa tätä tutkielmaa. Luvussa 2.4 selitän tarkemmin, mitä intertekstuaalisuus tarkoittaa.

Tutkimusaineistoa analysoidessani rajanveto eri kategorioiden välillä ei ole aina ollut helppoa, mutta olen johdonmukaisesti yrittänyt luokitella muutokset oikeisiin kategorioidiin. Tietysti voi olla, että joku toinen olisi luokitellut joitain muutoksia eri tavoin kuin minä. Uskon kuitenkin, ettei luokittelussa olisi paljon muutoksia, vaikka joku muu olisi luokitellut tutkimusaineiston muutokset. Seuraavaksi esittelen muutamia esimerkkejä tutkimusaineiston vaikeasti luokiteltavista muutoksista, ja kerron, miten olen ratkaissut nämä rajatapaukset. Olen itse kursivoinut sen kohdan tekstistä, jota käsittelen kyseisessä esimerkissä.

Ensimmäinen esimerkki on otettu kertomuksesta Mooseksen syntymästä. Se on esimerkki sellaisesta kohdasta, joka on ollut vaikeaa luokitella oikeaan kategoriaan.

- (1) Hon [Moses mamma] gömde den lille pojken. Hans storebror Aron och hans syster Mirjam *fick lova att inte berätta* för någon att de hade fått en lillebror. (BIBEL för barn, s. 56)

Hän [Mooseksen äiti] piilotti pienokaisen. Pojan isovelji, Aaron, ja sisar, Mirjam, *eivät saaneet kertoa* kenellekään pikkuveljestä.
(Lapsen Raamattu, s. 56)

Esimerkin 1 lähtötekstissä on kirjoitettu, että Aaron ja Mirjam joutuivat lupaamaan, etteivät he kerro kenellekään pikkuveljestään. Suomennokseen ei sisälly lupaamisen merkityskomponenttia. Siinä todetaan vain, että Aaron ja Mirjam eivät saaneet kertoa kenellekään pikkuveljestä. Sanatarkka käännös lähtötekstistä olisi ”Hänen isoveljensä Aaron ja sisarensa Mirjam joutuivat lupaamaan, etteivät he kerro kenellekään siitä, että he olivat saaneet pikkuveljen.”. Tässä esimerkissä voisi siis olla kyse poisjätöistä, mutta olen kuitenkin luokitellut muutoksen kategoriaan ”vivahte-erot ja epätarkkuudet”. Ajattelen, että kyseinen poisjätö ei ole semanttinen eikä myöskään implisiittinen. Poisjätö ei ole täysin johtanut merkityksen muutokseen, koska keskeisin asia, että sisarukset eivät kerro kenellekään pikkuveljestään, on ilmaistu myös suomennoksessa. Kyse ei ole myöskään asiasta, joka käy ilmi tekstiyhteydestä, koska lukija ei voi tulkita *lova*-verbiä tekstiyhteydestä. Sen tähden kyseinen muutos sopii mielestäni parhaiten kategoriaan ”vivahte-erot ja epätarkkuudet”. Lähtöteksti ja suomennos tarkoittavat suurin piirtein samaa asiaa, vaikka *lova*-verbin käännösvastine on jätetty pois suomennoksesta.

Esimerkki 2 on myös sellainen muutos, joka on ollut vaikeaa luokitella. Kyse on lisäyksestä, mutta vaikeus oli siinä, onko lisäys semanttinen vai eksplisiittinen.

- (2) Då steg Petrus fram och sa: ”... Ni tog honom [Jesus] till fånga och dödade honom. Men Gud har låtit honom bli levande igen. Nu har han återvänt till Gud, men han har gett oss en hjälpare, Guds heliga ande.”
(BIBEL för barn, s. 231)

Silloin Pietari astui esiin ja sanoi: ”... Te vangitsitte ja surmasitte hänet [Jeesuksen]. Mutta Jumala herätti hänet kuolleista. Nyt hän on *jo* palannut Jumalan luo, mutta hän on antanut meille Auttajan, Jumalan Pyhän Hengen.” (Lapsen Raamattu, s. 231)

Suomennokseen on lisätty pieni sana *jo*. Mietin ensin, että kyse olisi eksplisiittisestä lisäyksestä, koska lisäys on vain todella lyhyt sana. Lopuksi päädyin kuitenkin siihen, että kyseinen lisäys on semanttinen. MOT Kielitoimiston sanakirjan (2017) mukaan *jo* ilmaisee ’jnk aikaisemmin tiettyyn (us. jhk odotettuun) vertailuajankohtaan nähden’ sekä ’jnk kehityskulun, tilan, määrän tms. huomattavaa astetta’. Tästä huomaa, että lyhyessä sanassa *jo* on tekstin sanomaa muuttava merkitys. Esimerkin 2 suomennoksesta lukija saa käsityksen, että Jeesus on Pietarin käsityksen mukaan palannut Jumalan luoliian aikaisin. Koska *jo*-sanan merkitystä [redan] ei ole ilmaistu lähtötekstissä, lähtötekstistä ei saa sellaista käsitystä. Tämän takia tulin siihen tulokseen, että kyseinen lisäys on semanttinen.

Esimerkki 3 on myös esimerkki siitä, kun poisjätön luokittelu oikeaan kategoriaan, tässä tapauksessa semanttisiin tai implisiittisiin poisjättöihin, on ollut vaikeaa.

- (3) I den *lilla* staden Nasaret bodde det en flicka som hette Maria.
(BIBEL för barn, s. 136)

Nasaretin kaupungissa asui Maria-niminen tyttö.
(Lapsen Raamattu, s. 136)

Esimerkistä 3 näkee, että käännökseen ei sisälly lähtötekstin merkityskomponenttia ’pieni’. Ensiksi ajattelin, että tämä poisjätto ei muuta käännökseen sisältöä, koska lukija kuitenkin saa tietää, että Maria asui kaupungissa nimeltä Nasaret. Tarkemman harkinnan jälkeen luokittelin kuitenkin kyseisen poisjätön semanttisiin poisjättöihin. Adjektiivillä *liten* kertoo jotain siitä, millaisesta kaupungista kertomuksessa on kyse. Esimerkki 3 on otettu kertomuksesta, jossa enkeli ilmestyy Marialle sanomaan, että hän synnyttää Jumalan pojan. Se, että Maria asui pienessä, vähäisessä kaupungissa, merkitsee siksi melko paljon tässä kertomuksessa. Tähän tehtävään Jumala oli valinnut juuri hänet, joka asui pienessä kaupungissa, eikä ketään muuta jostain suuresta tunnetusta kaupungista. Usein myös ajattelee, kun kuulee sanaa *kaupunki*, että kyse on suuresta paikkakunnasta.

Tämän takia olen päätenyt luokittelemaan *lilla*-sanana käänösastineen poisjätön semanttiseksi poisjätöksiksi.

Luvussa 4 esittelen tutkimusaineiston muutoksia Ingon luokittelun mukaan. Keskustelen muutoksista ja yritän selvittää, mistä ne voisivat johtua.

2 KÄÄNTÄMINEN

Kääntäminen on useimpien maallikkojen mielestä varmaan toimintaa, jossa jokin teksti käännetään kielestä toiseen. Tutkijat määrittelevät kääntämisen monella eri tavoin. Ingo (2007: 15) selittää kääntämistä seuraavasti:

Kääntäminen on sitä, kun pragmaattisella, tyyllillisellä, semanttisella ja rakenteellisella hyvin toimivalla ja niin pitkään kuin mahdollista tasa-arvoisella tavalla, ottaen huomioon myös tilanteellisia tekijöitä, ilmaistaan kohdekielellä sitä, joka on ilmaistu lähtökielellä. [Kääntänyt J.S.]

Catfordin (1965: 35) mukaan merkitys on tärkeää kääntämisessä, ja käännökseen katsotaan olevan yhdenvertainen lähtötekstin kanssa merkityksen kannalta. Myös Ingo (1990: 293) ja Vehmas-Lehto (1999: 12) korostavat, että kääntäjän ensisijainen tehtävä on merkityksen siirtäminen. Vehmas-Lehto (1999: 12) määrittelee kääntämisen seuraavasti: ”käännettäessä ilmaistaan tulokielen keinoin se, mikä on jo ilmaistu lähtökielen keinoin”. Englund Dimitrova (2010: 406) fokusoi käännosprosessin kognitiiviseen toimintaan. Hän katselee kääntämistä samasta näkökulmasta kuin Vehmas-Lehto, kun hän kirjoittaa, että kääntäminen tarkoittaa toisen kielen lähtötekstiin perustuvaa kohdetekstin tuottamista. Paloposki (2007: 367) väittää, että kääntäminen on uudelleenkirjoittamista, koska uuteen tekstiin eli käännökseen tulee väistämättä uusia tulkintoja.

Käänöksissä muoto ei ole yhtä tärkeä kuin sisältö, paitsi tietyissä esteettis-poettisissa teksteissä. Siksi käännosten laadun arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, miten lähtötekstin merkitys on siirtynyt käännökseen. Semanttiset muutokset ovat muutoksia, jotka johtavat merkityksen muutokseen. Käännöksiä tutkittaessa on sen tähden tärkeää tutkia juuri semanttisia muutoksia kuten lisäyksiä, poisjättöjä, vivahde-eroja ja epätarkkuuksia sekä suoria virheitä. (Ingo 1990: 293) Luvussa 3 keskustelen näistä muutoksista tarkemmin.

Oittisen (2004: 118) mukaan monet kriitikot ovat sitä mieltä, että ”ihanteena on käännetty teksti, joka ei vaikuta käännettyltä tekstiltä”. Tätä kutsutaan kotouttavaksi kääntämiseksi, koska siitä syntyy kohdekielellä sujuva teos, joka sopeutuu hyvin myös kohdekieliseen kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Mutta esimerkiksi Lawrence Venuti on sitä miel-

tä, että käännös, joka ei vaikuta käännökseltä, on väkivaltaa lähtökielistä kulttuuria ja kirjallisuutta kohtaan. Venuti kannattaa vieraannuttavaa kääntämistä, mikä tarkoittaa, että käännös ei asetu osaksi kohdekielistä kirjallisuutta vaan asettuu sen sijaan sitä vastustamaan. Tällä tavoin se tuo jotain uutta ja ristiriitaista kohdekieliselle kirjallisuudelle. Vieraannuttavan kääntämisen kannattajat väittävät, että jos kaikki kääntäjät kannattaisivat vieraannuttavaa kääntämistä, lähtökieltä ja lähtökielistä kirjallisuutta arvostettaisiin enemmän kuin tänä päivänä. Tämän kautta myös käännöstoiminta tulisi näkyväksi. Vieraannuttavan kääntämisen kriitikot puolestaan väittävät, että tämän kannattajat unohtavat lukijan. Heidän mielestään käännöksen lukija haluaa nauttia kirjasta ja lukemisesta, mitä hän ei voi tehdä, jos kääntäjä nojaa enemmän lähtökielen kulttuuriin ja lauserakenteisiin kuin kohdekielen kulttuuriin ja kieliopillisiin ilmiöihin. (Oittinen 2004: 118)

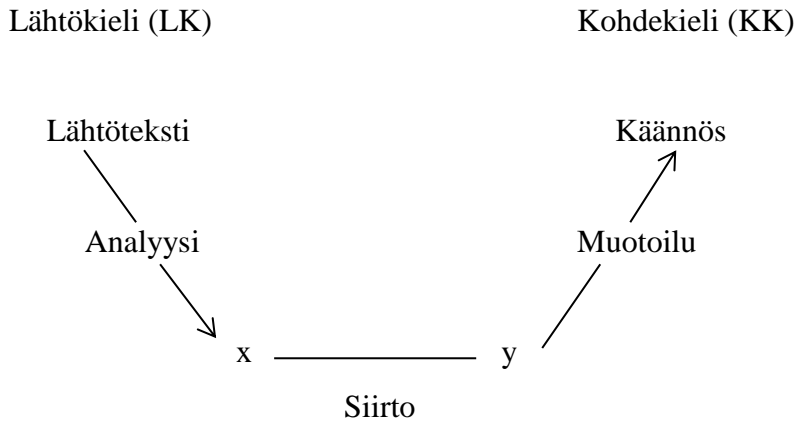
Kääntämisen historiasta ja sen synnystä ei ole tarkkoja tietoja. Ennen kääntämisen syntä on ollut tulkkausta, joka on kääntämisen suullinen muoto. Ensimmäiset tiedot kääntämisestä ovat kuitenkin jo Egyptin vanhan valtakunnan ajalta (2640–2040 eKr.). On myös merkkejä siitä, että kääntäminen olisi ollut jo 3000-luvulla eKr. Uskotaan, että ensimmäiset käännösteoriat ovat peräisin Rooman valtakunnasta, ja ne ovat näin ollen yli 2000 vuotta vanhoja. Tältä ajalta muun muassa Cicero ja Horatius ovat jättäneet jälkeensä kirjoitettua sanaa omista käännösperiaatteistaan. Keskiajalta ei ole kirjallisia käännösteoreettisia ajatuksia. Martin Luther, joka eli keskiajan ja uuden ajan vaihteessa, oli tärkeä henkilö kääntämisen historiassa (ks. luku 2.2). (Vehmas-Lehto 1999: 21–23)

Seuraavissa alaluvuissa kerron käännösprosessista ja kääntämisen neljästä perusaspektista (2.1), Raamatun historiasta, kääntämisestä sekä sen kielen erikoispiirteistä (2.2) ja kääntämisestä lapsille (2.3). Luvussa 2.4 esittelen intertekstuaalisuuden käsitteen, joka liittyy vahvasti kääntämiseen.

2.1 Käännösprosessi ja kääntämisen neljä perusaspektia

Kääntäminen tarkoittaa, että kääntäjä siirtää sisältöä kielestä toiseen. Ingon (1990: 108)

mukaan tämä toteudutaan käytännössä käänösprosessin kolmen vaiheen kautta: analyysi, siirto ja muotoilu.

Kuvio 1. Käännösprosessin kolme vaihetta (Ingo 1990: 108)

Vaikka käänösprosessissa on kolme vaihetta, se ei tarkoita, että nämä vaiheet olisivat täysin tarkkarajaisia ja irrallisia suhteessa toisiinsa. Käänösprosessi alkaa kuitenkin aina lähtötekstin tarkalla analyysillä (ks. kuvio 1). Tämä on edellytys sille, että käännöksestä tulee hyvä. Kääntäjällä on hyötyä perusteellisesta analyysistä siirtovaiheessa ja muotoiluvaiheessa, esimerkiksi kun hän haluaa löytää semanttisesti tarkkoja merkitysvastineita tai kun hän tavoittelee alkuteoksen vastaavaa tyyliä. Analyysivaiheeseen kuuluu viisi eri analyysiä. Tekstianalyysivaiheessa kääntäjä lukee lähtötekstin huolellisesti. Kieliopillisessa analyysissä kääntäjä yrittää tunnistaa lähtötekstin lauseenjäsenet, ja semanttinen analyysi tarkoittaa, että kääntäjä yrittää ymmärtää tekstin sisältöä. Tyylianalyysissä kääntäjä yrittää saada selville, minkälainen tyyli tekstissä on, ja haluaako hän säilyttää saman tyylin käännöksessä. Viimeinen analyysivaihe on pragmaattinen analyysi, jonka tavoitteena on taata, että käännös tulee toimimaan moitteettomasti uudessa viestintätilanteessa uudessa kieli- ja kulttuuriympäristössään. (Ingo 1990: 109–110, 141–142, 179–180)

Lähtötekstin analyysiä seuraava vaihe on siirtovaihe, joka Ingon mukaan on kaikista vaiheista epämääräisin. Kukaan ei voi selittää, mitä kääntäjän päässä tapahtuu, kun hän siirtää sanomaa kielestä toiseen. (Ingo 2007: 29) Siirtovaiheessa ei välttämättä synny kirjoitettua tekstiä, vaan se tapahtuu usein vasta muotoiluvaiheessa. Analysoitu teksti- materiaali siirretään siirtovaiheessa lähtökielestä kohdekieleen, mutta tämä tapahtuu vain kääntäjän aivoissa. (Ingo 1990: 195) Siirtovaiheessa kääntäjän täytyy ottaa huomioon uusia tilanteellisia tekijöitä kieliopillisen rakenteen, kielellisen varieteetin, semantiikan ja pragmatiikan kannalta. Nämä voivat olla eri kohdekieleessä kuin lähtökieleessä, ja ne vaikuttavat näin ollen käännöksen muotoiluun. Kohdekielen puhujilla ei välttämättä ole samaa näkemystä eikä tietoa maailmasta kuin lähtökielen puhujilla, ja tämä on tärkeä ottaa huomioon käännöksessä. (Ingo 2007: 30–31)

Ingon luokittelun mukaan viimeinen käännösprosessin vaihe on muotoiluvaihe, jolloin käännettävä teksti saa lopullisen ja konkreettisen muotonsa. Kääntäjä muotoilee siirtovaiheen ajatukset niin, että niistä tulee sujuvia ja idiomaattisia virkkeitä kohdekielellä. Muotoiluvaiheessa kääntäjä yrittää kirjoittaa tekstin niin, että se tyyllillisesti niin hyvin kuin mahdollista vastaa lähtötekstiä. Nykyään kääntäjän ensisijainen tehtävä on merkityksen siirtäminen eikä muodon siirtäminen. Tärkeämpi kuin muodollinen vastaavuus on dynaaminen vastaavuus eli se, että lähtötekstin ja käännöksen lukijat reagoivat teksteihin samalla tavalla. (Ingo 1990: 250–251)

Chestermanilla (2001: 342) on hieman eri näkemys käännösprosessista kuin Ingolla. Chesterman vertaa kääntämistä ongelmanratkaisuun. Hän väittää, että kääntäjä voi kääntämisessä käyttää Popperin teoriaa ongelmanratkaisusta perustana. Tätä teoriaa sovelletaan kaikenlaisiin tieteellisiin alueisiin, koska Popperin mukaan kaikki tieto ja kaikki tiede ”saa alkunsa ongelmien ratkaisemisesta” (Chesterman 2001: 342). Popperin kaava ongelmanratkaisusta näyttää seuraavalta:

$$P1 > TT > EE > P2$$

P1 (problem 1, ongelma 1) on lähtöongelma, johon haluaa saada vastauksen. Kääntäjän lähtöongelma on se, miten kädessä oleva teksti pitäisi kääntää. Kääntäjä joutuu myös pohtimaan pienempiä kysymyksiä, kuten miten tietty lause tai sana käännetään ja miten

tekstin rytmi säilytetään. TT (tentative theory, alustava teoria) on ensimmäinen mieleen tuleva ongelman ratkaisu. Kun on kyse käännöksistä, alustava teoria on kääntäjän ensimmäinen luonnos eli käännösehdotelma. (Chesterman 2001: 342–344)

Chestermanin (2001: 343) mukaan mielenkiintoisin ja vaativin vaihe on EE (error elimination, virheiden poistaminen) eli kääntäjän tarkistusvaihe. Itsekriittinen kääntäjä yrittää tässä vaiheessa kaikin tavoin tarkistaa, onko käännös sopiva ja hyvä. Hän vertaa käännöstään muihin vastaaviin teksteihin ja yrittää parantaa käännöstään, jotta se tulisi täydelliseksi. Chesterman (2001: 344) väittää, että ”käännöksestä tulee sitä onnistuneempi, mitä paremmin kääntäjä tuntee arviointikriteerejä”. Tarkistusvaiheessa kääntäjä voi tarkistaa käännöstään vertaamalla sitä normeihin. Kääntämisen merkitykselliset normit ovat suhdenormi, kommunikaationormi ja eettinen normi. Chesterman (2001: 345) selittää niitä seuraavasti:

- Suhdenormi: kääntäjän oletetaan työskentelevän sillä tavoin, että lähdetekstin ja kohdetekstin välillä syntyy ja säilyy tarkoituksenmukainen suhde.
- Kommunikaationormi: kääntäjän oletetaan työskentelevän niin, että teksti viestittää sanomansa mahdollisimman hyvin.
- Eettinen normi: kääntäjän oletetaan toimivan eettisesti vastuuntuntoisella tavalla.

EE (virheiden poistamisen vaihe) ei johda heti oikeaan vastaukseen, vaan uuteen ongelmaan P2 (problem 2, ongelma 2). Se voi olla ”parempi” versio ongelmasta 1, mutta ongelma on vielä olemassa. Nyt on ongelman 2 vuoro käydä läpi kaikki vaiheet, P1, TT ja EE. Chestermanin (2001: 343) mukaan ”milloinkaan ei kuitenkaan saavuteta lopullista tietoa tai totuutta”. Tämä tarkoittaa, että käännös voi aina tulla paremmaksi.

Popperin teoria, jota Chesterman (2001) on soveltanut käännösprosessiin, muistuttaa Ingon teoriaa käännösprosessista, vaikka sillä on negatiivisempi vivahde ongelmanratkaisuun vertauksen takia. Verrattaessa näitä teorioita toisiinsa, huomaa, että niillä on kuitenkin melko paljon yhtäläisyyksiä. Popperin P1 eli ongelmaa 1 voi verrata Ingon analyysivaiheeseen. Ongelmavaiheessa kääntäjä haluaa saada vastauksen kysymykseen, miten tietty teksti käännetään. Kääntäjän pitää siinä vaiheessa analysoida tekstiä samoin kuin Ingon analyysivaiheessa. TT, alustava teoria on kääntäjän ensimmäinen käännös-

nösehdotelma. Sitä voi verrata Ingon siirtovaiheeseen, kun kääntäjä miettii, mikä tähän käännökseen olisi hyvä ratkaisu. TT, alustava teoria ja EE, virheiden poistaminen voidaan myös katsoa olevan lähellä Ingon muotoiluvaihetta, koska silloin kääntäjä tuottaa tekstiä. Popperin teorian mukaan kolmen vaiheen jälkeen syntyy aina toinen ongelma. Tästä Ingo ei kirjoita mitään, mutta voidaan ajatella, että myös Ingon teorian mukaan kääntäjä joutuu aloittamaan uudelleen analyysivaiheesta, mikäli käännös on sopimaton tai kelvoton.

Ingo (2007: 20–21) luettelee neljä kääntämiseen kuuluvaa perusaspektia: kieliopillinen rakenne, kielellinen varieteetti, semantiikka ja pragmatiikka. Kääntäjä on vastuussa siitä, että hänen käännöksensä noudattaa kaikkia neljää aspektia. Ensimmäinen perusaspekti on se, että lähtötekstissä on tietty kieliopillinen muoto ja rakenne. Tämä muoto pohjautuu lähtökielen normeihin. Kääntäjä joutuu ottamaan huomioon sekä lähtökielen että kohdekielen kieliopilliset muodot ja tuottamaan käännöksen kohdekielen ehdoilla. Kääntäjän täytyy olla tietoinen kielen äännerakenteesta, oikeinkirjoituksesta, muoto-opista sekä lauseopista ja näin ollen osata erottaa kaikkien näiden oikeat ja virheelliset muodot. (Emt. 20, 65)

Kääntäjän tapaa käyttää kielen rakenteita kutsutaan kielelliseksi variaatioksi. Tämä on kääntämisen toinen perusaspekti. Kääntäjän käyttämä kielen variantti voi vaihtua esimerkiksi ajan, maantieteellisen sijainnin, kielenkäyttötilanteen, tekstin funktion sekä kielenkäyttäjän iän mukaan. Erilaiset kielelliset variaatiot, jotka kääntäjä joutuu ottamaan huomioon, ovat kielen tyyllilaji (asiatyylilaji ja kirjallinen tyyli), yleiskieli ja erikoiskieli, puhekieli ja kirjakieli, maantieteelliset ja yhteiskunnalliset variaatiot, idiolektit ja henkilömurteet, rekisteri ja tilannemurteet sekä kielen ajallinen ulottuvuus. (Ingo 2007: 75–84)

Kolmas kääntämisen perusaspekti on semantiikka eli merkitys. Kääntäjän ensisijainen tehtävä on merkityksen tarkka siirtäminen lähtökielestä kohdekieleen. Siksi on tärkeää, että kääntäjä analysoi lähtötekstin merkityskomponentteja tarkasti. Vasta perusteellisen semanttisen analyysin jälkeen hän tietää, mihin komponentteihin hänen pitää etsiä käännösvastineita. Sanoissa erotetaan kaksi eri merkitystä: denotaatio, joka on sanan

perusmerkitys ja konnotaatio, sanan sivumerkitys tai se, johon assosioidaan kuultaessa sana. Myös lisäykset, poisjätöt ja epätarkkuudet kuuluvat merkitysaspektiin ja vaikuttavat käännöksen sisältöön. (Ingo 2007: 86–88, 123–126)

Neljännessä perusaspektissa, pragmatiikassa, huolehditaan siitä, että käännös toimii moitteettomasti uudessa käyttötilanteessa. Tekstin tarkoitus eli funktio on aina tärkeä. Ingo jaottelee tekstin, ja näin ollen myös käännöksen tarkoitus kolmeen eri perusfunktiioon: informatiivinen funktio, ekspressiivinen funktio ja imperatiivinen funktio. Informatiivinen funktio tarkoittaa, että kieli välittää tietoja, kun taas ekspressiivisessä funktiossa kieli välittää myös tunteita. Imperatiivinen funktio tarkoittaa, että kieli välittää toiminta- ja käyttäytymismalleja, eli se kehottaa lukijaa tekemään jotain. Raamatussa imperatiivinen funktio on keskeinen, mutta myös ekspressiivinen funktio on näkyvä uskonnollisissa teksteissä. (Ingo 1990: 188–189; Ingo 2007: 126–129)

2.2 Raamatun historiasta, kääntämisestä sekä sen kielen erikoispiirteistä

Koska tutkielmassani tutkin kahta lastenraamattua ja erityisesti lastenraamatun käännöstä, kirjoitan tässä luvussa jotain Raamatun historiasta ja Raamatun kääntämisestä. Käsitelen myös Raamatun kielen erikoispiirteitä.

Raamattu jakaantuu kahteen osaan: Vanhaan ja Uuteen testamenttiin. Raamattu eroaa monista muista kirjoista siten, että sen ovat kirjoittaneet useat henkilöt noin tuhannen vuoden aikana. Ensimmäiset Vanhan testamentin kirjoitukset ovat peräisin noin 900-luvulta eKr. ja nuorimmat noin 200-luvulta eKr. Suurin osa Vanhasta testamentista kirjoitettiin israelilaisten ollessa pakkosiirtolaisuudessa Babyloniassa 587–538 eKr. Vanhan testamentin kirjoitukset voidaan jakaa neljään osaan: lakiin, historiallisiin teoksiin, profeettakirjoihin sekä runo- ja viisaukirjallisuuteen. Vanha testamentti on yhteinen kristityille ja juutalaisille. Suurin osa sen kirjoista on alun perin kirjoitettu hepreaksi. Nykyisessä Vanhassa testamentissa on 39 kirjoitusta. (Mikael Agricola -säätio 2017a)

Tärkeimmät Uuden testamentin kirjoitukset valmistuivat noin ensimmäisen vuosisadan puolivälissä. Uuden testamentin kaanon, siis sen pyhät kirjat, vakiintui 300-luvulla. Evankeliumit kirjoitettiin, jotta tieto Jeesuksen elämästä säilyisi ja jotta kristityt saisivat hengellistä tukea. Uusi testamentti voidaan myös jakaa neljään osaan: evankeliumeihin, Apostolien tekoihin, kirjeisiin sekä Ilmestyskirjaan. (Mikael Agricola -säätö 2017a) Uusi testamentti on alun perin kirjoitettu kreikaksi (Paloposki 2007: 360).

Raamattu on käännetty noin 550 kielelle. Se käännettiin jo varhaisessa vaiheessa, ja osalla varhaisista käännöksistä on merkittävä asema vielä tänään. Varhaisin raamatunkäännös on Septuaginta, joka on kreikankielinen käännös hepreankielisestä Vanhasta testamentista. Septuagintalla on ollut ja on vieläkin suuri merkitys Raamatun kääntämisen traditiossa. (Mikael Agricola -säätö 2017b)

Uskonpuhdistaja Martin Luther korosti 1500-luvun alussa jokaisen ihmisen oikeutta lukea Raamattua omalla kielellä. Siihen aikaan Raamattu oli saatavilla lähinnä latinan kielellä, ja Luther itse käänsi Raamattua saksaksi. Martin Lutherin raamatunkäännöksellä on edelleen suuri merkitys. Monet käsitteet, joita tänä päivänä käytetään luterilaisessa teologiassa, pohjautuvat Lutherin raamatunkäännökseen. (Mikael Agricola -säätö 2017c) Uskonpuhdistuksen aatteet ulottuivat 1500-luvulla Suomeen ja myös täällä ryhdyttiin Raamatun käännöstyöhön. Mikael Agricola käänsi Uuden testamentin suomeksi, ja *Se Wsi Testamenti* julkaistiin vuonna 1548. Vuonna 1602 uudelleen aloittava raamatunkäännösprosessi oli pitkäväteinen, koska käännöksen tuli noudattaa alkutekstejä (heprea, aramea, kreikka) sekä Martin Lutherin saksankielistä käännöstä. Käännöksen täytyi myös olla kielellisesti ja tyylillisesti yhtenäistä. Vuonna 1642 julkaistiin koko Raamattu nimeltä *Biblia, Se on Coko Pyhä Raamattu Suomexi* suomen kielellä. Seuraava virallinen käännös on vuosilta 1933 (Vanha testamentti) ja 1938 (Uusi testamentti). (Mikael Agricola -säätö 2017d)

Nykyinen Kirkkoraamattu on vuodelta 1992. Käännöksessä on pyritty suomennokseen, joka noudattaa nykyistä yleiskieltä. Uusimmassa Kirkkoraamatun käännöstyössä käytettiin dynaamisen vastaavuuden periaatetta. Sen periaatteen mukaan kääntäjä keskittyi enemmän kokonaissanoman merkitykseen kuin yksittäisiin sanoihin. Kohdekielen ehdot

ovat tärkeämmät kuin lähtökielen. Myös lukijoiden reaktio on kyseisen teorian mukaan tärkeää. Vuoden 1992 Kirkkoraamatun käännöstyössä keskityttiin sen tähden siihen, että lukijoiden reagoisivat tekstiin samalla tavalla kuin lähtötekstin lukijat. Raamatun käännöstyössä pyritään aina siihen, että sen alkuperäissanoma ei muuttuisi. Halutaan myös, että Raamatun alkuperäismuoto säilyisi mahdollisimman hyvin. Raamattua käännettäessä pitäisi ottaa huomioon myös se, että Raamattu on pyhän kirjan lisäksi myös kaunokirjallisuutta. (A. Huhtala 1992: 197, 201–203; Mikael Agricola -säätiö 2017d; Mikael Agricola -säätiö 2017e)

Ensimmäinen ruotsinkielinen raamatunkäännös julkaistiin suunnilleen samoihin aikoihin kuin suomenkielinen Raamattu, vuonna 1541. Tämän Raamatun nimi on *Gustav Vasas Bibel*. Käännös pohjautui Martin Lutherin käännökseen ja Raamatun alkuteokseen. Ensimmäinen raamatunkäännös on ollut merkityksellinen ruotsin kielelle, aivan kuten ensimmäinen suomenkielinen Raamattu on merkinnyt paljon suomen kielelle. Toinen virallinen käännös on nimeltään *Karl den XII's Bibel*. Se julkaistiin vuonna 1703 ja on uudistus ensimmäisestä ruotsinkielisestä Raamatusta. Seuraava virallinen käännös julkaistiin vuonna 1917. Käännösryhmän tehtävänä oli kääntää Raamattua juhlliselle kielelle, ja siksi käännös oli vanhahtava jo julkaisuaikaan. Uusin virallinen ruotsinkielinen raamatunkäännös on vuodelta 2000. Pyrkimyksenä on ollut kirjoittaa yksinkertaisella tavalla, jotta kaikki Raamatun lukijat sen ymmärtävät. Muita raamatunkäännöksiä on myös julkaistu, esimerkiksi *Svenska Folkbibeln*. Tämä Raamattu ei kuitenkaan ole virallinen käännös. Jotkut olivat sitä mieltä, että virallisessa raamatunkäännöksessä eli *Bibel 2000* -raamatusta ei otettu huomioon klassista kristillistä tulkintaperinnettä, ja siksi haluttiin julkaista *Svenska Folkbibeln*. (Svenska kyrkan 2017)

Raamatunkäännöstyöllä on ollut tärkeä merkitys suomen kirjakielen kehittymiselle (Mikael Agricola -säätiö 2017d). Raamatun kielestä tuli aluksi kielenkäytön malli, koska kirjasuomi syntyi oikeastaan Raamatun suomennoksen aikaan (Mielikäinen 2000: 238). Vanhan kirjasuomen kaudella suurin osa kirjallisuudesta oli hengellistä, ja siksi uskonnollisella kielellä ja kirjasuomella ei siihen aikaan ollut suuria eroja (Mielikäinen 2014: 32). Mielikäinen (2000: 238) kirjoittaa, että maallinen ja uskonnollinen kieli erosivat toisistaan vasta 1800-luvun kielen uudistusprosessissa. Tästä huolimatta Kirkko-

raamattu vuodelta 1992 on se Raamattu, joka mursi Raamatun kielen perinteen. Vuoden 1992 käännöksessä on nykyaikaisempaa kieltä kuin vanhimmissa Raamatuissa. (Mielikäinen 2000: 238) Mielikäinen (2014: 60) väittää kuitenkin, että uskonnollinen kieli on vielä tänään vähän vanhakantaista ja ylätyylistä, sillä sitä ei ole uudistettu samassa tahdissa kuin kieli muuten on uudistunut. A. Huhtalan (1992: 208) mielestä on tärkeää, että Raamatun kieli säilyttäisi rikkautensa, ja että sen sanasto ei tulisi liian nykyaikaiseksi.

Mielikäisen (2000: 237) mukaan uskonnollisella kielellä, eli muun muassa Raamatun kielellä, on tietynlainen sanasto ja lauserakenne. Sanat ja ilmaukset ovat peräisin uskonpuhdistuksen alkuajoilta, ja näitä ei enää käytetä muussa kielessä. Niillä voi myös olla uskonnollisessa kielessä toinen merkitys kuin yleiskielessä. (Mielikäinen 2014: 61) Myös Pruuli (1998: 168) huomauttaa, että yleisesti käytettävillä Raamatun ilmauksilla ei enää ole uskonnollista ja alkuperäistä merkitystä. Hänen mukaansa Raamatun ilmaukset saattavat esiintyä alkuperäisessä merkityksessään, mutta silloin niitä käytetään usein metaforina tai parodioina.

Mielikäinen (2014: 41) kirjoittaa, että uskonnollinen kieli on samoin kuin muu kirjakieli saanut sanastonsa puhutusta kielestä. Puhutusta kielestä ei kuitenkaan ole löytynyt ilmaisukeinoja kaikille uusille käsitteille, ja siksi sanoja on luotu kirkolliseen käyttöön ja kirjasuomeen myös tietoisesti eri tavoin, esimerkiksi johtamalla ja yhdistämällä. Monet näistä sanoista ovat myös lainasanoja. Agricolan sanoista noin 60 % on vielä käytössä, ja erityisen hyvin ovat säilyneet sanat, jotka kuuluvat uskonnolliseen kieleen. Uskonnollinen kieli sisältää runsaasti metaforia, vertauksia ja muita kuvallisia ilmauksia, koska se kuvaa jotain, minkä koetaan kuuluvan ”toiseen maailmaan”. Raamatun kielellinen uudistaminen on aina herättänyt vastarintaa, muun muassa sen takia, että tutut kielikuvat luovat kotoisuutta, ja vanha sanasto on tuttu ihmisille. Pelätään myös, että hengellisen kielen muutokset voisivat vaikuttaa teologisiin ja opillisiin sisältöihin. Muutokset voisivat johtaa siihen, että sanat menettävät merkityksensä, jos esimerkiksi syntiä ei enää kutsuttaisi synniksi, vaan rikkinäisyydeksi. (Emt. 41–42, 58, 60)

Kun kääntäjä kääntää kirjaa, joka pohjaa Raamatun tekstiin, saattaa syntyä ongelmia. Lähtöteksti pohjaa tiettyyn Raamatun käännökseen tietyllä kielellä, ja kirjan kääntäjä

joutuu miettimään, mihin Raamatun käännökseen (kohdekielen kielellä) hän pohjaa, jotta käännös olisi samanvertainen kun alkuteos. Vielä enemmän ongelmia syntyy, jos kirjassa on kuvia, ja joku kuva ei sovi yhteen käännöksen kanssa. Tämä voi tapahtua, jos eri kielten raamatunkäännösten tulkinnat poikkeavat toisistaan. (Oittinen 2004: 110–112)

2.3 Kääntäminen lapsille

Luvussa 2.3 käsittelen kääntämistä lapsille sekä Raamatun kääntämistä lapsille. Lastenraamatut ovat suunnattuja nimenomaan lapsille, ja käännettäessä lastenraamattuja on tärkeää ottaa huomioon tietyt asiat. Ennen kuin käsittelen lastenraamattujen kääntämistä, kirjoitan jotain yleistä lastenkirjallisuuden kääntämisestä, koska lastenraamatut kuuluvat lastenkirjallisuuteen (Du Toit 2008: 41).

Kääntäminen lapsille tarkoittaa, että kääntäjä kääntää lastenkirjallisuutta. Riitta Oittinen pohtii muun muassa kirjassaan *Kuvakirja kääntäjän kädessä* (2004) mitä lastenkirjallisuus on. Oittinen (2004: 94) kirjoittaa Peter Huntin huomauttavan, että ”lastenkirjallisuuden rajat ovat hyvin epämääräiset”. Aikuisille suunnattu kirjallisuus kategorisoidaan kirjallisuuden lajien mukaan, mutta lastenkirjallisuus puolestaan kategorisoidaan ainoastaan sen lukijoiden perusteella. Koska lapset lukevat lastenkirjoja, lastenkirjat kuuluvat lastenkirjallisuuteen. Mutta lastenkirjallisuus voi myös olla kaikki se, minkä kirjailijat ovat lastenkirjallisuudeksi tarkoittaneet. Puurtisen (2000: 109) mukaan lastenkirjallisuuden tehtävä on muun muassa kasvattaminen, mikä heijastuu myös lastenkirjojen kieleen.

Lastenkirjallisuudella on omat erikoispiirteet: lastenkirjat ovat usein kuvitettuja ja tarkoitettu luettavaksi ääneen. Tämä asettaa myös tiettyjä vaatimuksia lastenkirjan kääntäjälle. (Oittinen 2000: 4–5) Monet lastenkirjat ovat samalla myös kuvakirjoja. Kun on kyse kuvakirjan kääntämisestä, kääntäjän tulee ottaa huomioon paitsi itse tekstin myös kuvat ja efektit. Sitä paitsi kääntäjän pitää muistaa, että lastenkirjat usein luetaan ääneen. Sen tähden kannattaa miettiä, kuinka sujuvasti ääneen lukeva aikuinen voi lukea

käännettyä tekstiä. Tekstin sujuvuuteen vaikuttaa muun muassa sanojen pituus, virkerakenne, alliteraatio ja riimit. Ääneen lukemisen ja lapsen lukemisnautinnon keskeinen asia on rytmi. Jotta kääntäjä tavoittaisi samanlaisen rytmin, sävelkulun ja intonaation kuin lähtötekstin, hänen on luettava lähtötekstiä ääneen, ennen kuin hän ryhtyy lastenkirjan käännöstyöhön. Kaikki tämä osoittaa, että käännetty kuvakirja ei ole vain kääntäjän teos, vaan ”kuvittaja, kirjailija, kääntäjä ja teoksen lukijat käyvät vuoropuhelua ja vaikuttavat kukin osaltaan syntyviin tulkintoihin.” (Puurtinen 2000: 111; Oittinen 2004: 92, 96–97)

Oittinen (2004: 97) muistuttaa, että koska kuvakirjat usein on suunnattu alle kouluikäisille lukijoille, käännösten pitäisi olla suunnattuja sekä silmälle että korvalle. Jotta lapset ymmärtäisivät kuvakirjojen kieltä, kieli on näissä kirjoissa usein yksinkertaista ja melko lähellä puhuttua kieltä. Tämä saattaa johtaa siihen, että lastenkirjan kääntäjä kohtaa samanlaisia ongelmia kuin fiktiivisen puheen kääntäjä. Fiktiivinen puhe luo aidon puheen illuusion ja se sijoittuu aidon puheen ja kirjoitetun kielen välimaastoon. Lauseenvastikkeiden ja infiniittimuotojen välttäminen yksinkertaistaa tekstiä melko paljon ja parantaa tekstin luettavuutta eli lukemisen helppoutta. (Puurtinen 2000: 110; Oittinen 2004: 97–98) Sanotaan, että lastenkirjan on oltava ”hyväksi lapselle”. Kirjan juonen, henkilökuvauksen ja kielen on oltava sopivaa lapsen käsityskyvylle ja lukutaidolle. Tämä voi aiheuttaa ongelmia lastenkirjan kääntäjälle. Se, mikä on ”hyväksi lapselle” ja mitä lapsi ymmärtää, voi poiketa toisistaan eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Tämä johtaa siihen, että kääntäjän ehkä täytyy muokata lähtötekstiä niin, että se vastaa vastaanottajakulttuurin käsityksiä ja lastenkirjallisuuden kulloinkin vallitsevia normeja. (Puurtinen 2000: 107)

Raamatun kääntäminen lapsille tarkoittaa lastenraamatujen kääntämistä. Yksinkertaisesti sanottu lastenraamattu on Raamattu, joka on suunnattu lapsille. Lastenraamatut ovat helppolukuisia ja sisältävät usein kuvia eli ne ovat kuvakirjoja. Du Toitin (2008: 33) mukaan lastenraamatut ovat värikkäitä kuvauksia aikuisille suunnatuista Raamatuista, jotka puolestaan pohjautuvat hepreankielisiin ja kreikankielisiin lähtöteksteihin. Näin ollen lastenraamatut pohjautuvat aikuisille suunnattuihin raamatunkäännöksiin. Kun lastenraamattu käännetään toiseen kieleen, tämä on käänнос käännöksestä, joka on

käännös käännöksestä ja niin edelleen. Du Toit (2008: 33) väittää, että lastenraamatut ovat pseudepigrafisia. Pseudepigrafinen kirjallisuus on oikeastaan kirjallisuutta, joka on kirjoitettu väärällä tekijännimellä. Tällaista kirjallisuutta esiintyy runsain määrin Raamatussa ja varsinkin Uudessa testamentissa. (Kiilunen 2017) Koska lastenraamattujen tekstit pohjautuvat Raamattuun, Jumalan katsotaan usein olevan suorana tai epäsuorana kirjailijana inhimillisen kirjailijan sijasta. Tämä johtaa usein siihen, että lastenraamatun kirjailijan tai kääntäjän nimeä ei julkaista. Du Toitin (2008: 33) mukaan tässä on sen vuoksi kyse pseudepigrafisesta kirjallisuudesta.

Juutalaiskristillisessä perinteessä lastenraamatut nähdään jumalallisesti inspiroituneina, aivan kuten Raamatun lähtötekstit. Oletus on, että lastenraamatut ovat tiivistettyjä ja yksinkertaistettuja versioita alkuteoksesta, mutta silti todenmukaisia ja luotettavia. (Du Toit 2008: 37) Lastenraamatuissa on kuitenkin rikottu monia kanonisia tabuja: otsikot on lisätty, ongelmalliset tekstit on jätetty pois, tekstit on yksinkertaistettu sekä kuvat on lisätty. Nämä asiat aiheuttavat ongelmia käsitykselle, että lastenraamatut ovat sananmukaisesti oikeita, luotettavia ja virheettömiä käännöksiä. (Du Toit 2008: 33)

Lastenraamattujen luokittelu kirjallisuuden lajeihin on vähän ongelmallista. Du Toitin (2008: 34) mukaan tieteellisen diskurssin näkökulmasta lastenraamattu ei ole täysin Raamattua eikä myöskään lastenkirjallisuutta. Hän kirjoittaa kuitenkin, että uskonnollisilla ja sekulaarisilla lastenkirjoilla on paljon yhtäläisyyksiä. Lopuksi Du Toit (2008: 41) päätyy siihen, että lastenraamatut ovat osa lastenkirjallisuutta. Myös Oittisen (2004: 94) luokittelun mukaan lastenraamatut kuuluvat lastenkirjallisuuteen, koska hän väittää, että kaikki kirjallisuus, joka on suunnattu lapsille, on lastenkirjallisuutta.

2.4 Intertekstuaalisuus

Mikään teksti ei synny tyhjästä, vaan usein teksti viittaa suoraan tai epäsuoraan toiseen tekstiin. Kirjallisuuden teokset pohjautuvat aikaisemmista teoksista luotuihin järjestelmiin, sääntöihin ja perinteisiin. Viittauksia muihin teksteihin kutsutaan intertekstuaalisuudeksi. Intertekstuaalisuus voi myös tarkoittaa tekstien välistä suhdetta. (Allen 2000:

1; Berndt & Tonger-Erk 2013: 7) Heikkisen, Lauerman ja Tiililän (2012: 100) mukaan intertekstuaalisuus on ”eri ainesten sekoittumista, yhteen punoutumista”. Intertekstuaalisuus ei liity ainoastaan kirjoitettuihin teksteihin, vaan ilmiötä voi havaita myös esimerkiksi videoista, tietokonegrafiikasta ja opettajan puheista ja eleistä. Heikkinen ym. (2012: 101) kirjoittavat, että Bahtinin mukaan intertekstuaalisuus on mukana kaikissa kommunikaatiotilanteissa. Kaikki sanottu on jollain tavalla suhteessa muuhun sanottuun, sekä konkreettiseen kielenkäyttöön että abstraktiin kielijärjestelmään, ja ”puheemme täyttyy toisen sanoista”. Tiedyt tekstilajit, esimerkiksi tieteelliset, uskonnolliset ja juridiset tekstit, sisältävät enemmän intertekstuaalisuutta, varsinkin eksplisiittistä viittaamista ja siteeraamista, kuin toiset. (Emt. 100–101, 109)

Allenin (2000: 1) mukaan intertekstuaalisuus on myös sitä, kun lukija lukee tekstin ja tulkkaa sen muiden lukemiensa tekstien perusteella. Tekstin merkitys on tällöin se, joka esiintyy luetun tekstin ja niiden tekstien välissä, joihin teksti viittaa. Näin ollen tekstistä tulee interteksti. (Emt. 1) Tämä tulkinta intertekstuaalisuudesta korostaa dialogisuutta. Kaikki ilmaisut keskustelevat toisten ilmaisujen kanssa tai aktivoivat toisia ilmaisuja uudelleen. Tulkinnan mukaan teksteillä ei ole itsenäistä merkitystä, vaan kaikki tekstit on tehty ”sitaateista, viittauksista ja toisten tekstien kaiuista”. (Heikkinen ym. 2012: 102)

Intertekstuaalisuus liittyy myös kääntämiseen. Puskala (2004: 289) kirjoittaa, että kääntäjä kaksikielisessä kunnassa Suomessa joutuu säännöllisesti kosketuksiin intertekstuaalisuuden kanssa. Tämä koskee myös muita kääntäjiä, ei ainoastaan kunnan kääntäjiä, koska Puskala (2004: 281) toteaa, että intertekstuaalisuus liittyy aina jollain tavalla käännöstoimintaan ja käännettyihin teksteihin. Edelleen Puskala (2004: 289) mainitsee, että kaikki tekstit edustavat tiettyä genreä, ja tällöin ne ovat intertekstuaalisia. Käännökset, kuten kaikki muutkin tekstit, pohjautuvat muihin teksteihin, jotka on kirjoitettu joko samalla tai toisella kielellä (Tirkkonen-Condit 2000: 136).

Käännettävä teksti pohjautuu melkein aina toiseen tekstiin. Tämä koskee erityisesti kunnallisia tekstejä, mutta myös muita tekstejä. Käännettävä teksti saattaa pohjautua tekstiin, joka on kirjoitettu sillä kielellä, johon kyseinen teksti on käännettävä. Tämä

tarkoittaa, että ruotsinkielinen valmisteluteksti, jonka kunnan kääntäjä kääntää suomeksi, saattaa pohjautua suomenkieliseen tekstiin. On tärkeää, että kääntäjä on tietoinen tästä ja ottaa sen huomioon kääntäessään kyseistä tekstiä. Kunnalliset tekstit pohjautuvat usein myös lakiin, ja näissä tapauksissa kääntäjä käyttää kyseistä lakia pohjana, kun hän kääntää. Tällä tavoin intertekstuaalisuus on aina mukana kääntäjän työssä. (Puskala 2004: 284–286)

Intertekstuaalisuutta voi tutkia kolmesta eri näkökulmasta: tuottamisorientoituneesta, vastaanotto-orientoituneesta sekä eksperimentaalista näkökulmasta. Tuottamisorientoituneessa intertekstuaalisuudessa tutkitaan niitä merkkejä, jotka tekstin kirjoittaja on antanut toisista teksteistä. Vastaanotto-orientoituneessa intertekstuaalisuudessa tutkitaan intertekstuaalisia yhteyksiä, jotka tekstin lukija on luonut tekstin tulkinnassa. Eksperimentaalinen intertekstuaalisuus tarkoittaa, että tutkija lukee kahta tai useampaa tekstiä yhdessä välittämättä siitä, onko teksteillä yhtenäisiä yhteyksiä toisiinsa. (Heikkinen ym. 2012: 103)

Intertekstuaalisuus voi olla avointa tai perustavaa. Avoin eli näkyvä intertekstuaalisuus tarkoittaa, että muut tekstit ovat eksplisiittisesti läsnä tekstissä. Näissä tapauksissa jokin teksti on selvästi merkittynä toisessa tekstissä. Avoimessa intertekstuaalisuudessa viittaus muihin teksteihin on esimerkiksi se, kun toisen tekstin nimi on mainittu, teksti on referoitu, mainittu lähdeviitteenä tai sitaatti on laitettu lainausmerkkeihin. Sitaatti ja referaatti ovat tyypillisiä ilmenemismuotoja avoimessa intertekstuaalisuudessa. Sitaatti on sanatarkka lainaus toisesta tekstistä, ja se merkitään yleensä lainausmerkeillä ja lähdetiedoilla. Referaattia kutsutaan myös selosteeksi, ja se perustuu toiseen tekstiin. Kyse ei ole suorasta lainauksesta, mutta useimmiten ilmoitetaan sen perustuvan toiseen tekstiin. Perustava intertekstuaalisuus tai interdiskursiivisuus on sitä, kun toista tekstiä ei ole eksplisiittisesti merkitty tekstissä esimerkiksi lainausmerkein tai johtolausein. Näissä tapauksissa on vaikeaa tietää, mihin muihin teksteihin tietty teksti pohjaa. Perustavalla intertekstuaalisuudella viitataan siihen, mikä on ”tekstin suhde tekstilajeihin ja kielenkäytön alueisiin, tyyliin, diskursseihin, näkökulmiin ja kielellisesti tuotettaviin ideologioihin merkityksiin”. (Heikkinen ym. 2012: 104–107)

Intertekstuaalisuus liittyy tähän tutkimukseen siten, että tutkimusaineisto eli *BIBEL för barn* -kirja ja sen suomennos *Lapsen Raamattu* pohjautuvat Raamattuun. Kyse ei ole avoimesta intertekstuaalisuudesta, koska mainituissa lastenraamatuissa ei mainita eksplisiittisesti, että tekstit pohjautuvat Raamatun kertomuksiin. Tutkimusaineistossa esiintyy perustava intertekstuaalisuus, koska lastenraamatuissa ei myöskään ole sitaatteja, jotka olisi otettu suoraan Raamatusta. Itse kirjojen nimet kuitenkin kertovat, että kertomukset pohjautuvat Raamattuun. Koska Raamattu on niin tuttu kirja, suurin osa kyseisten lastenraamattujen lukijat todennäköisesti tietävät, että kirjojen kertomukset ei ole kirjailijoiden keksimiä, vaan ne pohjautuvat toiseen teokseen eli Raamattuun. Lastenraamatuissa kirjailijat kertovat Raamatun kertomuksia omin sanoin, ja näin ollen intertekstuaalisuus on osa tätä tutkimusta.

3 KÄÄNNÖSTEN SEMANTTINEN ARVIOINTI

Rune Ingo (1990: 277–278) pohtii käännösten arviointia kirjassaan *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen*. Hän huomauttaa, että meillä ei ole varsinaista käännöskritiikkiä, vaikka kirjallisuuskritiikkiä on. Tämä johtuu suurimmaksi osaksi siitä, ettei löydy objektiivista mallia, minkä mukaan käännösten laatua voisi arvioida. Jos käännöskritiikki olisi, kääntäjän työ arvostettaisiin enemmän. Muutamat tutkijat ovat kuitenkin laatineet eri malleja, joita voi käyttää käännösten arvioinnissa. Käännöksiä voidaan arvioida eri tavoin riippuen siitä, minkälaisesta käännöksestä on kyse ja mihin arvioinnissa halutaan kiinnittää huomiota. Esimerkiksi runouden kääntämisessä sisältö ei ole niin tärkeää, vaan silloin fokusoidaan enemmän muotoon ja tyyliin. Käännösten laadun arvioinnissa pragmaattinen näkökulma on tärkeä, koska tämän kautta selviää, toimiiko käännös uudessa kieli- ja kulttuuriympäristössään. (Emt. 296)

Albrecht Neubertin luokittelun pohjana Vehmas-Lehto (1999: 118–119) jakaa käännöstieteen seitsemään suuntaukseen, ja yksi suuntaus on kriittinen malli. Sen lähtökohtana on oletus, että käännös on jo tehty. Käännöksen laadun arvioiminen on käännöstutkijan tehtävänä. Ingo (1990: 293) itse kiinnittää paljon huomiota semanttiseen arviointiin. Semantiikassa kiinnitetään huomiota sanojen merkitykseen, ja semantiikkaa kutsutaan myös merkitysopiksi (Häkkinen 2007: 165).

Kääntäjän tärkein tehtävä on merkityksen siirtäminen lähtötekstistä kohdetekstiin. Siksi Ingon (1990: 293) mukaan on tärkeää, että käännösten laadun arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, miten lähtötekstin merkitys on siirtynyt käännökseen. Tämä tehdään tutkimalla käännösten semanttisia muutoksia. Semanttiset muutokset muuttavat tekstin merkitystä ja saattavat näin ollen olla melko vakavia käännösten sisällön kannalta. Semanttiset muutokset ovat lisäyksiä, poisjättöjä, vivahde-eroja ja epätarkkuuksia sekä suoria virheitä. (Ingo 1990: 293) Seuraavissa alaluvuissa selitän tarkemmin, mitä nämä muutokset tarkoittavat, kun kyseessä on käännösten arviointi.

3.1 Lisäykset

Lisäys on muutos, joka tarkoittaa, että käännökseen lisättyä komponenttia ei löydy suoran vastineena lähtötekstistä. Lisäys voi johtaa merkityksen muutokseen. (P. Huhtala 1995: 44) On aiheellisia ja aiheettomia lisäyksiä. Ingo (1990: 293–294) kirjoittaa, että aiheellisten lisäysten syyt ovat yleensä pragmaattisia. Aiheelliset lisäykset ovat tärkeitä esimerkiksi, kun kohdekieli poikkeaa kielellisesti ja kulttuurisesti lähtökielestä. Jos kääntäjä ei silloin lisää tai selitä jotain, koko tekstin merkitys voi jäädä lukijalta ymmärättäväksi. Kun haluaa arvioida käännöksen laatua, voi kuitenkin joskus olla vaikeaa luokitella lisäykset aiheellisiin tai aiheettomiin lisäyksiin. (Ingo 1990: 293–294)

Kun lisäykset eivät ole pragmaattisia, voidaan sanoa, että ne ovat turhia eli aiheettomia. Näitä lisäyksiä on kahta päätyyppiä: semanttinen lisäys sekä eksplisiittistäminen. Semanttinen lisäys tarkoittaa, että kääntäjä lisää olennaisia merkityskomponentteja (esim. sanan, morfeemin, lauseen tai virkkeen) käännöstekstiin. Näissä tapauksissa tekstin merkitys muuttuu. Eksplisiittinen lisäys tarkoittaa, että kääntäjä tekee selväsanaiseksi eli eksplisiittiseksi sen, joka lähtötekstissä on mukana vain implisiittisesti eli rivien välissä, tai joka on sanottu aiemmin tekstissä. Näissä tapauksissa lisätään sanoja, mutta ei merkityksiä. Joskus sanatarkasti käännetty teksti voi olla puutteellinen ja tasapainoton. Adjektiviin, adverbien tai jonkun muun komponentin lisäys voi silloin olla aiheellinen, jotta kohdetekstiin saadaan tasapaino. (Ingo 1990: 294; P. Huhtala 1995: 44–45; Ingo 2007: 123) Suojasen, Koskisen ja Tuomisen (2012: 40) mukaan eksplisiittistäminen on joskus suotavaa, koska se lisää luettavuutta ja parantaa tekstin ymmärrettävyyttä. Tällä tavoin se helpottaa lukijan lukuprosessia.

3.2 Poisjätöt

Poisjätö on lisäyksen vastakohta ja tarkoittaa, että lähtötekstissä olevaa komponenttia ei löydy käännöksestä (P. Huhtala 1995: 45). Ingo (1990: 294) muistuttaa, että poisjätöt ovat käännöksen tuloksen kannalta usein huonompia ratkaisuja kuin lisäykset, koska poisjätöt ”köyhdyttävät tekstiä ja saattavat vaikuttaa häiritsevästi sanoman perille me-

noon”. Suojanen ym. (2012: 41) väittävät, että poisjättöjä esiintyy käänöksissä vähemmän kuin lisäyksiä, koska ”kääntäjillä on tapana pikemminkin selittää asioita kuin olettaa erilaisia seikkoja tunnetuiksi”. Carlson (1997: 99) on sen sijaan sitä mieltä, että poisjättö on turvallisempi käänösstrategia kuin lisäys, koska vaikka kääntäjä poistaa jotain, hänen välittämänsä informaatio on lähtötekstin kannalta totta. Carlson on kuitenkin samaa mieltä Ingon kanssa siitä, että poisjättö ei aina ole riskitöntä. Lukija voi esimerkiksi vetää virheellisiä johtopäätöksiä sen takia, että jokin sisältö on jätetty pois käänöksestä. (Emt. 99) Pienehköjä poisjättöjä voi joskus olla aiheellisia tekstin rytmin takia, mutta liian usein käänöksissä on aiheettomia poisjättöjä huolimattomuuden, laiskuuden ja huomaamattomuuden takia (Ingo 2007: 124). Suojanen ym. (2012: 41) kirjoittavat, että kääntäjä poistaa komponentteja muun muassa sen takia, että ne ovat hänen mielestään turhia tai itsestään selviä.

Ingo (1990: 294) erottelee kaksi eri poisjätöt: semanttisen poisjätön ja implisiittistämisen. Semanttinen poisjättö tarkoittaa, että kääntäjä poistaa olennaisia semanttisia komponentteja. Poisjätetty tieto ei tule esiin rivien välistä eikä käy ilmi muista yhteyksistä. Tämä johtaa siihen, että käänöksen lukija ei saa kaikkea tietoa, jonka lähtötekstin lukija saa. Näin ollen tekstin merkitys on muuttunut. Implisiittinen poisjättö taas tarkoittaa, että kääntäjä poistaa jotain, joka käy ilmi pelkästä tekstiyhteydestä. Näissä tapauksissa lukija saa kaikki tarvitsemansa tiedon, vaikka jokin komponentti on poistettu. Implisiittistäminen ei johda merkityksen muutokseen. Ingo muistuttaa kuitenkin, että tieto voi mennä tarkkaamattomalta lukijalta ohi, ja siksi kääntäjän kannattaa miettiä tarkasti, onko todella syytä poistaa tiettyjä komponentteja. (Ingo 1990: 294; Ingo 2007: 124) Carlson (1997: 99) huomauttaa, että käänöksessä ei tarvitse toistaa lähtötekstin kaikkea tietoa orjallisesti, ”sillä poisjätetty informaatio voidaan usein päätellä käänöksen kontekstista”. Carlson ei mainitse semanttisia eikä implisiittisiä poisjättöjä, mutta Ingon teorian pohjalta voi päätellä, että Carlson tässä viittaa implisiittisiin poisjättöihin.

3.3 Vivahde-erot ja epätarkkuudet

Koska kielet ovat erilaisia, käänösprosessissa tapahtuu aina pieniä semantiikkaa kos-

kevia muutoksia. Se, joka lähtökielellä on yksiselitteistä, voi kohdekielellä tulla monitulkintaiseksi ja päinvastoin. Ingo (1990: 295) muistuttaa sen tähden, että käännöksen arvioinnissa ei voi kartoittaa kaikkia vivahde-eroja. Vivahde-erot ja epätarkkuudet, joihin käännösten arvioinnissa kannattaa kiinnittää huomiota, ovat sellaisia, jotka voivat vääristää tietoja, johtaa lukijoita harhaan tai synnyttää väärinkäsityksiä ja vääriä assosiaatioita. Tämä voi olla esimerkiksi siirtyminen käännösvastineeseen, joka on liian monitulkintainen tai jolla on liian rajoittunut merkitys. Suurin osa käännöksen merkityskomponenteista on kuitenkin tällöin yhteisiä lähtökielen ilmauksen komponenttien kanssa. Kyse voi siis olla yhdestä merkityskomponentista, esimerkiksi sanasta, joka ei sataprozenttisesti sisällä kaikkia lähtötekstin ilmauksen merkityskomponentteja. (Ingo 1990: 295)

Monet epätarkkuudet johtuvat siitä, että eri kielet kertovat asioista eri tavoin. Esimerkkinä epätarkkuudesta Ingo antaa ruotsin *mormor* ja *farmor*, jotka usein käännetään suomeksi *isoäidiksi*. Se on tietysti oikein, mutta *isoäiti* ei kerro lukijalle, onko kyse äidin tai isän äidistä, kuten ruotsin *mormor* ja *farmor* kertovat. Ingo kirjoittaa, että tuntontarkka suomentaja antaa lukijan ymmärtää, onko kyse äidin tai isän äidistä. (Ingo 2007: 124–125) Toinen esimerkki käännöksestä, joka ei toimi niin hyvin semantiikan kannalta, on erään hotelliketjun aamiaispöydän roskakorin, jossa lukee *Roskia – For bits and pieces – För sopor*. Ingo selittää, että ruotsin *sopor*-sana tulee kantasanasta *sopa* (lakaista). Siksi se ei sovi tähän kontekstiin, kun kyse on ruokapöydässä syntyvistä roskista. Usein *roska* voidaan kääntää *sopor*-sanalla, mutta ei tässä yhteydessä. *Sopor* on *avfall*-sanana alakäsite, mutta siihen sisältyy enemmän merkityskomponentteja kuin yläkäsitteeseen (esim. lakaisemalla syntynyt). (Ingo 1990: 295)

3.4 Virheet

Ingo (1990: 295) kirjoittaa, että semanttisista virheistä puhutaan silloin, kun lähtökielen ilmauksen ja sen kohdekielisen käännösvastineen yhteisten merkityskomponenttien lukumäärä on pieni tai kun ne puuttuvat täysin. Näissä tapauksissa ei ole kyse vivahdeeroista tai epätarkkuuksista, vaan käännösvastineen merkityskomponentit tarkoittavat

jotain muuta kuin lähtötekstin komponentit. Tämä tarkoittaa, että käänös on tältä osin virheellinen. Käännösvirheet ovat tavallisempia kuin uskoisikaan. Lukija ei kuitenkaan aina huomaa näitä virheitä, koska hänellä ei aina ole lähtötekstiä, johon voisi verrata käänöstä. (Ingo 1990: 295) Mutta koska kääntäjän ensisijainen tehtävä on merkityksen siirtäminen lähtökielestä kohdekieleen, hän on myös vastuussa siitä, että kaikki merkityskomponentit käännetään oikein. Jos tekstissä on kyse esimerkiksi käyttöohjeista tai lääkeannoksista, käännösvirheet saattavat olla jopa hengenvaarallisia.

4 TUTKIMUSAINIESTON SEMANTTIISET MUUTOKSET

Luvussa 4 esittelen analyysin tulokset. Olen verrannut lähtötekstiä ja käännöstä toisiinsa lukemalla tekstit virke virkkeeltä ja sana sanalta. Luokittelen muutokset Ingon (1990: 293–296) mukaan lisäyksiin, poisjättöihin, vivahde-eroihin ja epätarkkuuksiin sekä virheisiin. Lisäksi jaottelen lisäykset semanttisiin ja eksplisiittisiin lisäyksiin sekä poisjätöt semanttisiin ja implisiittisiin poisjättöihin. Esittelen tulokset esimerkkien avulla, ja yritän myös analysoida, mistä muutokset voisivat johtua.

Esittelen esimerkkivirkkeet kokonaisuudessaan, jotta konteksti näkyy. Esimerkeissä kursivoin tekstipätkän, jota käsittelen. Yhdessä esimerkissä saattaa olla useita muutoksia, mutta käsittelen vain yhden muutoksen kerrallaan. Mainitsen myös, miltä lastenraamatun sivulta kyseinen esimerkki on otettu.

Taulukossa 1 esittelen kaikki tutkimusaineistossa esiintyvät muutokset.

Taulukko 1. Muutokset suomennoksessa *Lapsen Raamattu*

Muutos	Lukumäärä	Osuus (%)
Lisäykset	49	21,1
Poisjätöt	139	59,9
Vivahde-erot ja epätarkkuudet	41	17,7
Virheet	3	1,3
Yhteensä	232	100

Tutkimusaineistosta olen löytänyt 232 muutosta (ks. taulukko 1). Käännöksessä on yhteensä 49 lisäystä, 139 poisjättöä, 41 vivahde-eroa ja epätarkkuutta sekä 3 virhettä. Enemmistö muutoksista on poisjättöjä (59,9 %). Jokainen tutkimusaineiston kertomus sisältää keskimäärin 7,7 muutosta. Seuraavissa alaluvuissa esittelen muutoksia antamalla tyypillisiä esimerkkejä kaikista kategorioista.

4.1 Käännöksen lisäykset

Tutkimusaineistossa on yhteensä 49 lisäystä (ks. taulukko 2), joista 7 on semanttisia lisäyksiä ja 42 eksplisiittisiä lisäyksiä. Semanttisten lisäysten osuus kaikista lisäyksistä on 14,3 % ja eksplisiittisten lisäysten osuus on 85,7 %.

Taulukko 2. Käännöksen lisäykset

	Lukumäärä	Osuus (%)
Semanttiset lisäykset	7	14,3
Eksplisiittiset lisäykset	42	85,7
Yhteensä	49	100

Taulukon 2 luvut osoittavat, että eksplisiittiset lisäykset ovat paljon tavallisempia kuin semanttiset lisäykset, mikä on todella hyvä asia. Koska semanttiset lisäykset muuttavat tekstin merkitystä, ne ovat käännöksen sisällön kannalta kohtalokkaampia kuin eksplisiittiset lisäykset.

4.1.1 Semanttiset lisäykset

Luvussa 4.1.1 esittelen tutkimusaineiston semanttisia lisäyksiä eli lisäyksiä, jotka ovat johtaneet merkityksen muutokseen.

Tutkimusaineistossa on pari muutosta, jossa kääntäjä on lisännyt alkuosan sanaan, ja siitä on tullut yhdyssana. Tämä on johtanut merkityksen muutokseen. Esimerkki 4 on juuri sellainen muutos. Esimerkki on otettu kertomuksesta nimeltä *Guds boning – Guds tält / Jumalan telta*.

- (4) Mose samlade folket och berättade att Gud hade gett dem ett uppdrag. De skulle bygga Guds tält. (BIBEL för barn, s. 82)

Mooses kokosi kansan ja kertoi, että Jumala oli antanut heille tehtävän. He rakentaisivat Jumalalle *pyhäkköteltan*. (Lapsen Raamattu, s. 82)

Lähtötekstissä on kerrottu, että kansa rakentaisi Jumalalle teltan. Esimerkin 4 käännökseen on lisätty alkuosa *pyhäkkö* sanaan *telta*. *Pyhäkkö* tarkoittaa 'pyhä rakennus t. huone, temppeli, kirkko'. Ruotsiksi se on *helgedom*. *Telta* tarkoittaa 'vars. vedenpitävästä kankaasta puu- t. metallirungolle pingotettu kevyt yöpymis- tm. suoja' ja ruotsinkielinen vastine on *tält*. (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017; MOT Pro Ruotsi 2017) Kyseinen lisäys johtaa siihen, että suomennoksen sisältö muuttuu lähtötekstiin verrattuna, koska ei ole enää kysymys tavallisesta teltasta, vaan tosiaan pyhästä teltasta. Suomentuksen lukijat saavat tämän takia toisenlaisen käsitys teltasta kuin lähtötekstin lukijat, jotka ehkä ajattelevat, että kyseessä on vain tavallinen telta.

Raamatussa kerrotaan tästä asiasta 2. Mooseksen kirjassa luvussa 25 ja 26. Ruotsinkielisessä Raamatussa puhutaan Jumalan *pyhäköstä* [*helgedom*], *asuinsijasta* [*boning*] ja *teltasta* [*tält*], kun on kyse samasta teltasta, joka mainitaan esimerkissä 4. Suomenkielisessä Raamatussa mainitaan myös Jumalan *pyhäkkö* ja *telttamaja*, mutta ei *asuinsija*. Raamatun kannalta suomentajan käännösvastine *pyhäkkötelta* ei siis ole väärää, koska sekä suomenkielinen että ruotsinkielinen Raamattu osoittaa, että on kyse jostain pyhästä. Mutta koska *helgedomstält*, joka olisi *pyhäkköteltan* vastine ruotsiksi, ei ole mukana lähtötekstissä, tässä on kyse semanttisesta lisäyksestä. Lapsen voi myös olla vaikea ymmärtää, mitä sana *pyhäkkötelta* tarkoittaa. Suomenkieliset lukijat saavat enemmän tietoa teltasta kuin ruotsinkieliset lukijat, ja tämä johtaa siihen, että tekstin merkitys muuttuu.

Esimerkki 5 on otettu kertomuksesta Salomo-nimisestä kuninkaasta. Käännökseen on lisätty yksi sana, joka muuttaa tekstin merkitystä. Monet semanttiset lisäykset ovat juuri sellaisia, että vain yksi sana on lisätty käännökseen. Tämä osoittaa, että kaikilla sanoilla on suuri merkitys tekstin merkityksen kannalta.

- (5) David regerade i fyrtio år, och efter honom blev hans son som hette Salomo kung. (BIBEL för barn, s. 112)

Daavid hallitsi *Israelia* neljäkymmentä vuotta. Hänen jälkeensä hänen pojastaan Salomosta tuli kuningas. (Lapsen Raamattu, s. 112)

Esimerkistä 5 huomaa, että kääntäjä on lisännyt sen maan nimen, jota Daavid hallitsi. Tämä ei kuitenkaan tule esiin lähtötekstistä, ei kyseisestä virkkeestä eikä myöskään muualta kertomuksesta. Kääntäjä on luultavasti halunnut tehdä lisäyksen sen takia, että lapset sillä tavoin ehkä ymmärtäisivät tekstiä paremmin. Verrattaessa Raamattuun huomaa kuitenkin, että lisäys on semanttisesti väärä. Daavidin kuningasajasta voimme lukea Raamatusta näin:

Kuninkaaksi tullessaan Daavid oli kolmikymmenvuotias, ja hän hallitsi neljäkymmentä vuotta: seitsemän vuotta kuusi kuukautta Juudan kuninkaana Hebronissa ja kolmekymmentäkolme vuotta koko Israelin ja Juudan kuninkaana Jerusalemissa. (2. Sam. 5: 4–5)

Lainaus osoittaa, että suomentajan lisäys on virheellinen myös Raamatun näkökulmasta. Daavid ei hallinnut Israelia neljäkymmentä vuotta, vaan hän hallitsi yhteensä neljäkymmentä vuotta. Ensiksi hän kuitenkin hallitsi Juudaa seitsemän vuotta kuusi kuukautta, ja vasta sen jälkeen koko Israelia. Siihen aikaan nykypäivän Israelin valtio oli jaettu kahteen osaan, eteläiseen Juudaan ja pohjoiseen Israeliin (SLEY 2017). Daavidin kuninkuuden aikana Juuda ja Israel kuitenkin yhdistyivät, kun Daavidista tuli koko Israelin ja Juudan kuningas. Esimerkistä 5 huomaa, että lähtötekstissä asia on ilmaistu oikein, sillä siinä ei selvennetä, mitä maita Daavid hallitsi neljäkymmentä vuotta. Suomentajan lisäys johtaa siihen, että tekstin merkitys muuttuu sekä lähtötekstiin että Raamattuun verrattuna. Kyseessä on sen takia semanttinen lisäys.

Esimerkki 6 kertoo Daavidin taistelusta Goljatia vastaan. Käännökseen on lisätty kokonainen virke, tai oikeastaan lähtötekstin toinen virke on tehty pitemmäksi. Luokittelen kuitenkin tämän esimerkin lisäysten kategoriaan. Kyseinen lisäys muuttaa tekstin merkitystä, ja sen tähden on kyse semanttisesta lisäyksestä. Koska semanttisia lisäyksiä esiintyy niin pienessä määrin tutkimusaineistossa, ei voi sanoa, että tämä on tyypillinen esimerkki tutkimusaineiston semanttisista lisäyksistä. Tämä on ainoa semanttinen lisäys, jossa on kyse kokonaisen virkkeen lisäyksestä. Haluan kuitenkin nostaa tämän esimerkin esiin, jotta näkee, että lisäykset eivät ole vain yksittäisiä sanoja, vaan lisäys voi myös olla kokonainen virke tai lause.

- (6) Goljat hade en kopparhjälms på huvudet och en pansarskjorta av koppar. Och hans sköldbärare bar skölden åt honom. (BIBEL för barn, s. 103)

Goljatilla oli päässään pronssikypärä ja yllään pronssinen paita. *Hänen kilpensä oli niin painava, että tarvittiin monta miestä kantamaan sitä hänen edellään.* (Lapsen Raamattu, s. 103)

Esimerkissä 6 kääntäjä on lisännyt perustelun sille, miksi joku muu kuin Goljat itse kantoi hänen kilpeään. Lähtötekstissä tätä ei ole ilmaistu ollenkaan, vaan siinä todetaan vain, että *hans sköldbärare bar skölden åt honom* [hänen kilvenkantajansa kantoi/kantoi hänen kilpeään]. Raamatusta ei löydy selitystä suomennoksen lisäykseen, koska siinä ei kerrota paljon Goljatin kilvenkantajista. Ruotsinkielisessä Raamatusta lukee seuraavasti: ”Framför honom gick hans sköldbärare.” ja suomenkielisessä Raamatusta: ”Hänen edellään kulki kilvenkantaja.” (1. Sam. 17:7). Raamatusta ei siis selitetä, miksi kilvenkantaja kantaa Goljatin kilpeä.

Ruotsinkielinen Raamattu eikä myöskään *BIBEL för barn* -kirjan kertomus anna tietoa siitä, oliko kyse yhdestä vai useammasta kilvenkantajasta, koska ruotsinkielinen ilmaus *hans sköldbärare* on sama yksikössä ja monikossa. Suomenkielisen Raamatun mukaan kyseessä on yksi kilvenkantaja. *BIBEL för barn* -kirjan suomentaja on kuitenkin päättänyt kertoa asian niin, että kyse olisi ollut monista miehistä. Verrattaessa Raamattuun voi tehdä sen johtopäätöksen, että tämä oli väärä valinta, koska suomenkielisen Raamatun mukaan kilvenkantaja oli vain yksi henkilö. Se, että kilpi oli painava, on varmasti totta, mutta tästä ei kerrota Raamatusta eikä *BIBEL för barn* -kirjassa. Tämä tarkoittaa, että kyseinen tekstipätkä ei vastaa lähtötekstin sisältöä eikä myöskään Raamatun sisältöä. Lastenraamatusta on kaksi kuvaa Goljatin kilvestä. Ensimmäisessä kuvassa näkyy vain yksi kilvenkantaja, kun taas toisessa kuvassa näkyy kaksi kilvenkantajaa. Tästä ei voi tehdä lopullisia johtopäätöksiä, mutta voi todeta, ettei Goljatin kilpeä ainakaan monta miestä kantanut, niin kuin suomennoksessa lukee.

Syy siihen, miksi kääntäjä on halunnut lisätä virkkeen *Hänen kilpensä oli niin painava, että tarvittiin monta miestä kantamaan sitä hänen edellään*, voi olla se, että hän on halunnut yksinkertaistaa asiaa lapsille. Lapset saavat varmaan paremman käsityksen kertomuksen sisällöstä, kun he saavat tietää, miksi joku muu kuin Goljat itse kantoi tämän

kilpeään. Samalla kun kääntäjä on lisännyt virkkeen esimerkissä 6, hän on myös poistanut sanan *sköldbärare* eli *kilvenkantaja*. Käännöksessä on sen sijaan käytetty sana *mies* (*monta miestä*). Tämäkin osoittaa kääntäjän halua yksinkertaistaa asiaa lapsille, koska monet lapset eivät ehkä tiedä, mitä kilvenkantaja tarkoittaa.

4.1.2 Eksplisiittiset lisäykset

Tutkimuksen tulosten mukaan eksplisiittiset lisäykset ovat yleisempiä kuin semanttiset lisäykset. Eksplisiittiset lisäykset eivät johda merkityksen muutokseen, ja sen tähden ne eivät ole yhtä kohtalokkaita kuin semanttiset lisäykset. Alaluvussa 4.1.2 esittelen lisäyksiä, jotka eivät ole muuttaneet tekstien merkityksiä niin paljon, että ne olisivat semanttisia lisäyksiä.

Esimerkki 7 on tyypillinen esimerkki eksplisiittisestä lisäyksestä. Suomentaja on lisännyt yhden sanan, joka ei muuta tekstin sisältöä, vaan lisäys tekee ainoastaan käännös helpommaksi ymmärtää. Esimerkki kertoo maailman ensimmäisistä ihmisistä, jotka elivät Eedenin puutarhassa.

- (7) Gud planterade en lustgård i Eden. Där växte livets träd. Där växte kuskapens träd och där växte alla slags träd. De var vackra att se på och hade goda frukter. (BIBEL för barn, s. 13)

Jumala istutti puutarhan Eedeniin. Siellä kasvoivat elämän puu, hyvän- ja pahantiedon puu ja kaikenlaisia muita puita. Ne olivat kauniita katsella, ja niiden hedelmät maistuivat hyviltä. (Lapsen Raamattu, s. 13)

Esimerkin 7 käännökseen on lisätty, että hedelmät *maistuivat* hyviltä, kun taas lähtötekstissä lukee, että puiden hedelmät *olivat* hyviä. Tämä ei muuta tekstin sisältöä niin paljon, että kyse olisi semanttisesta lisäyksestä. Myös ruotsinkielinen teksti antaa ymmärtää, että joku on maistanut puiden hedelmiä. Jos kukaan ei olisi maistanut niitä, kukaan ei myöskään tietäisi, että hedelmät olivat hyviä. Siinä tapauksessa olisi sen sijaan lukenut esimerkiksi ”frukterna såg goda ut” [hedelmät näyttivät hyviltä]. Kääntäjä on tässä tapauksessa tehnyt eksplisiittiseksi sen, mikä lähtötekstissä on sanottu implisiittisesti, eikä tekstin merkitys ole muuttunut.

Esimerkki 8 on tyypillinen esimerkki tutkimusaineiston eksplisiittisistä lisäyksistä, kun käännökseen on lisätty komponentti, joka selvästi on mainittu jo kerran tekstissä. Esimerkki on otettu kertomuksesta Israelin kansasta, joka lähtee Egyptistä orjuuden jälkeen.

- (8) Allt folket, män, kvinnor och barn, och alla djuren vandrade genom öken mot Sävhavet. -- När de kom fram till havet stannade de för att vila. (BIBEL för barn, s. 68)

Koko väki, miehet, naiset ja lapset ja kaikki eläimet vaelsivat yli autiomaan kohti Kaislamerta. -- Kun he saapuivat *Kaislamerelle*, he pysähtyivät lepäämään. (Lapsen Raamattu, s. 68)

Käännökseen on lisätty meren nimi, vaikka lähtötekstissä merta ei mainita sen nimellä. Lähtötekstissä *Kaislameri* [Sävhavet] on mainittu jo kerran kertomuksessa, ja toisella kerralla kun *meri* mainitaan, lukija ymmärtää sen tähden, että kyse on samasta merestä. Suomentaja on kuitenkin päättänyt kutsua merta sen oikealla nimellä molemmilla kerroilla. Sen tähden lisäys *Kaislamerelle* on tässä tapauksessa vain täsmennys. Ruotsinkielisessä tekstissä *Sävhavet* on yläkäsitteen *havet* alakäsite. Suomentoksessa ei kuitenkaan käytetä yläkäsitettä *meri*, vaan molemmilla kerroilla käytetään alakäsite *Kaislameri* täsmentämällä, mistä merestä on kyse. Esimerkin 8 lisäys ei ole semanttinen, koska merkitys ei ole muuttunut. Lisäys on eksplisiittinen sen takia, että kääntäjä tekee selvänaisiksi sen, joka on sanottu jo aiemmin tekstissä.

Esimerkissä 9 käännökseen on lisätty yksi sana. Tämä lisäys on kuitenkin pelkästään eksplisiittinen, koska se ei muuta tekstin merkitystä. Esimerkki on otettu kertomuksesta ensimmäisestä helluntaista, kun Jumala antoi Pyhän Hengen ihmisille.

- (9) De frågade: ”Vad ska vi göra för att få förlåtelse?” Petrus svarade: ”Be om förlåtelse. Börja ett nytt liv, och låt döpa er i Jesu Kristi namn. Då kommer ni också att få den heliga anden av Gud.” (BIBEL för barn, s. 231)

He kysyivät: ”Mitä meidän pitää tehdä saadaksemme anteeksi?” Pietari vastasi: ”Rukoilkaa ja aloittakaa uusi elämä. Antakaa kastaa itsenne Jeesuksen, Kristuksen nimeen. Silloin tekin saatte Jumalan Pyhän Hengen *avuksenne*.” (Lapsen Raamattu, s. 231)

Käännökseen on lisätty sana *avuksenne*. Ruotsiksi se olisi ollut *till er hjälp*, mutta tätä ei lue lähtötekstissä. Kyse on eksplisiittisestä lisäyksestä, koska kääntäjä on tehnyt eksplisiittiseksi sen, joka lähtötekstissä on sanottu jo kolme kertaa ennen kyseistä tekstipätkää. Kyseisen kertomuksen otsikko on lähtötekstissä *Hjälparen kommer* ja suomennoksessa *Auttaja saapuu*. Kertomuksessa on ennen esimerkin 9 lisäystä myös kaksi virkettä, jotka antavat ymmärtää, että Pyhä Henki on tullut ihmisille auttaakseen heitä: ”Jumalan Pyhä Henki oli tullut heidän luokseen. Se oli Auttaja, jonka Jumala oli luvannut lähettää.” sekä ”Hän on antanut meille Auttajan, Jumalan Pyhän Hengen.”. Kaikki tämä osoittaa, että esimerkin 9 lisäys ei ole semanttinen vaan eksplisiittinen. Lukija on jo saanut tietoa siitä, että Pyhä Henki auttaa ihmisiä, ja kyseinen lisäys ei sen tähden muuta tekstin merkitystä.

Ingo (2007: 124) kirjoittaa, että lisäys on joskus suotavaa, koska se voi helpottaa tekstin ymmärrettävyyttä. Tämä oli varmaan suomentajan tarkoitus. Koska kirjan kohderyhmä on pienet lapset, ei varmaan vahingoita, vaikka toistoja esiintyy tekstissä jopa useampia kertoja. Kun kääntäjä toistaa jotain, tässä tapauksessa sitä, että Pyhä Henki on Auttaja, hän voi olla varma siitä, että sanoma tosiaan menee perille. Siksi voi olettaa, että tämä lisäys on tehty sen takia, että se helpottaa lukijan eli lapsen lukuprosessia.

Verrattaessa esimerkin 9 lisäystä Raamattuun, huomaa, että muutos saattaa myös pohjautua Raamattuun. Siinä on kirjoitettu: ”Pietari vastasi: ’Kääntykää ja ottakaa itse kukin kaste Jeesuksen Kristuksen nimeen, jotta syntinne annettaisiin anteeksi. Silloin te saatte lahjaksi Pyhän Hengen.’” (Apt. 2: 38) Raamatussa lukee siis, että Pyhä Henki saadaan *lahjaksi*. Myös ruotsinkielisessä Raamatussa käytetään samaa ilmausta. *BIBEL för barn* -kirjan suomentaja on kuitenkin valinnut lisätä *avuksi* eikä *lahjaksi*, mutta voi olla, että hän tämän valinnan tehdessään on saanut vaikutteita Raamatusta.

Esimerkki 10 on otettu kertomuksesta Jeesuksen syntymästä. Tällainen lisäys on tyypillinen tutkimusaineistossa, kun kääntäjä on lisännyt, kenelle joku sanoo jotain.

- (10) Då blev himlen ljus som på dagen, och en ängel stod framför dem. Herdarna blev mycket förskräckta. Men ängeln sa: ”Var inte rädda.” (BIBEL för barn, s. 141)

Äkkiä taivas tuli kirkkaaksi kuin keskipäivällä, ja enkeli seiso i heidän edessään. Paimenet kauhistuivat. Mutta enkeli sanoi *heille*: ”Älkää pelätkö.” (Lapsen Raamattu, s. 141)

Esimerkki 10 osoittaa, että käännökseen on lisätty he-pronominin allatiivimuoto. Tämä on eksplisiittinen lisäys, koska lisäys ei muuta tekstin merkitystä. Myös lähtöteksti antaa ymmärtää, että enkeli kertoo sanomansa *heille* eli *paimenille*. Käännöksessä on vain tarkennettu enemmän kuin lähtötekstissä, kenelle enkeli kertoo sanomansa. Verrattaessa Raamattuun näkee, että sekä ruotsinkielisessä että suomenkielisessä Raamatussa tarkennetaan, että enkeli sanoo jotain *heille* eli *paimenille*. Tästä voi siis tehdä johtopäätöksen, että suomentaja on kyseisessä kohdassa nojautunut Raamattuun.

Esimerkki 11 on mielenkiintoinen siinä mielessä, että eksplisiittinen lisäys ei helpota tekstin ymmärrettävyyttä, vaan tekee sen päinvastoin vaikeammaksi ymmärtää. Kyse ei kuitenkaan ole semanttisesta lisäyksestä, koska merkitys on sama käännöksessä ja lähtötekstissä.

- (11) Paulus steg fram och sa: --- ”Eftersom vi kommer från Gud, kan Gud inte vara något som en människa har gjort av sten, silver eller guld.” (BIBEL för barn, s. 246–247)

Paavali astui esiin ja sanoi: --- ”Koska me olemme lähtöisin Jumalasta, ei Jumala voi olla jotain, jonka *ihmiskädet* ovat tehneet kivistä, hopeasta tai kullasta.” (Lapsen Raamattu, s. 246–247)

Käännökseen on lisätty *ihmiskädet*, vaikka lähtötekstissä lukee vain *människa* [ihminen]. Yleensä kun puhutaan rakentamisesta, josta on kyse esimerkissä 10, sanotaan, että *ihminen* on rakentanut jotain. Useimmiten ei sanota, että *ihmiskädet* ovat rakentaneet jotain. Tässä tapauksessa kääntäjä on kuitenkin kirjoittanut *ihmiskädet* sanan *ihminen* sijaan. Mielestäni tämä vaikeuttaa tekstin ymmärrettävyyttä, varsinkin kun ajattelee, että kirjan kohderyhmä on 4–8-vuotiaat lapset.

Verrattaessa kohtaa Raamattuun huomaa, että sieltä löytyy syy tähän lisäykseen. Raamatussa todetaan: "Jumala, joka on luonut maailman ja kaiken, mitä siinä on, hän, joka on taivaan ja maan Herra, ei asu ihmiskäsin tehdyissä tempeleissä." (Apt. 17: 24). Myös ruotsinkielisessä Raamatussa mainitaan *människohand* [ihmiskäsi]. *Ihmiskädet* vaikuttaa siis olevan tyypillinen käsite Raamatussa. *BIBEL för barn* -kirjassa *ihmiskäden* merkityskomponenttia ei kuitenkaan ole käytetty, vaan asia on ilmaistu yksinkertaisemmalla tavalla. Suomentaja olisi sen tähden voinut noudattaa samaa periaatetta kuin lähtötekstin kirjoittajat. Kirjan suomentaja on tässä kohdassa nojannut enemmän Raamattuun kuin alkuteokseen *BIBEL för barn*. Nähtävästi suomentaja ei myöskään ole halunnut yksinkertaistaa tätä asiaa lapsille, vaikka hän monien muiden esimerkkien kohdalla on yksinkertaistanut asioita.

4.1.3 Yhteenvedo lisäyksistä

Tutkittu aineisto sisältää yhteensä 49 lisäystä, mikä on 21,1 % kaikista muutoksista. Lisäyksistä 7 on semanttisia lisäyksiä ja 42 on eksplisiittisiä lisäyksiä. Tulokset osoittavat, että eksplisiittiset lisäykset ovat paljon yleisempiä kuin semanttiset lisäykset. Tämä on todella hyvä asia, koska eksplisiittiset lisäykset eivät ole yhtä kohtalokkaita kuin semanttiset lisäykset. Eksplisiittistäminen ei johda merkityksen muutokseen, mutta semanttisen lisäyksen tulos on merkityksen muutos.

Tutkimusaineiston semanttisten lisäysten kohdalla on yleensä kyse vain yhdestä sanasta tai sanan alkuosasta. Tämä osoittaa, että yksi pienikin sana voi muuttaa tekstin merkitystä. Yksi semanttinen lisäys on sellainen, että kokonainen virke on lisätty käännökseen. Kääntäjä on luultavasti tehnyt tämän parantaakseen tekstin ymmärrettävyyttä lapsille, koska selitystä lisäykseen ei löydy Raamatusta. Vaikka kaikki semanttiset lisäykset ovat johtaneet merkityksen muutokseen, kaikki eivät kuitenkaan ole täysin kielteisiä käännöksen tuloksen kannalta. Jotkut semanttiset lisäykset eivät ole virheellisiä Raamatun näkökulmasta, mutta *Lapsen Raamatussa* ne ovat johtaneet merkityksen muutokseen *BIBEL för barn* -kirjaan verrattuna. Koska *BIBEL för barn* on käännöksen lähtöteksti, käännöksen pitäisi myös pohjautua enemmän siihen kirjaan kuin Raamattuun. Tästä näkökulmasta voi siksi todeta, että kaikki semanttiset lisäykset ovat aiheettomia.

Eksplisiittiset lisäykset ovat muun muassa selväsanaisiksi tekeviä toistoja ja yksittäisiä sanoja kuten substantiiveja, adjektiiveja ja verbejä. Mielestäni suurimmalla osalla eksplisiittisistä lisäyksistä on myönteinen vaikutus käännökseen. Ne helpottavat tekstin luettavuutta, ja kirjan lukijat ymmärtävät näin ollen tekstiä paremmin kuin jos kyseiset eksplisiittisiä lisäyksiä ei olisi tehty. Kuitenkin esiintyy myös sellaisia eksplisiittisiä lisäyksiä, jotka eivät paranna tekstin laatua eivätkä myöskään tee tekstiä helpommaksi ymmärtää. Jotkut eksplisiittiset lisäykset vaikuttavat jopa kielteisesti käännöksen laatuun. Joillakin lisäyksillä ei ole myönteisiä eikä kielteisiä vaikutuksia käännökseen, ja näiden lisäysten voidaan sen tähden katsoa olevan aiheettomia, koska ne eivät paranna käännöksen laatua.

4.2 Käännöksen poisjätöt

Tutkimusaineistossa on yhteensä 139 poisjättöä: 41 semanttista ja 98 implisiittistä (ks. taulukko 3). Semanttisten poisjätöiden osuus kaikista poisjätöistä on 29,5 % ja implisiittisten poisjätöiden osuus on 70,5 %.

Taulukko 3. Käännöksen poisjätöt

	Lukumäärä	Osuus (%)
Semanttiset poisjätöt	41	29,5
Implisiittiset poisjätöt	98	70,5
Yhteensä	139	100

Taulukosta 3 näkee, että implisiittisten poisjätöiden osuus on paljon suurempi kuin semanttisten poisjätöiden osuus. Tämä on myönteistä, koska implisiittiset poisjätöt eivät ole yhtä vakavia kuin semanttiset lisäykset käännöksen tuloksen kannalta.

4.2.1 Semanttiset poisjätöt

Luvun 4.2.1 esimerkit ovat tutkimusaineiston tyypillisiä semanttisia poisjättöjä. Poisjätöt ovat semanttisia, koska ne johtavat siihen, että käännöksen merkitys muuttuu lähtötekstiin verrattuna. Kyse voi olla koko kertomuksen merkityksen muutoksesta, tai vain kyseisen virkkeen merkityksen muutoksesta.

Esimerkki 12 on otettu kertomuksesta, jossa Mooses kokoaa kansan kertoakseen, että Jumala on antanut kansalle tehtävän, nimittäin Jumalan teltan rakentamisen. Tämä esimerkki on tyypillinen semanttinen poisjätö, kun merkityksen kannalta tärkeä kokonainen virke on jäänyt kääntämättä. Tutkimusaineistossa on melko paljon poisjättöjä, jotka koskevat kokonaisia virkeitä.

- (12) Av akacieträet gjorde Besalel arken. Han klädde den med guld både ut-
anpå och inuti. *På locket satte han två änglar av guld.* Detta och mycket
mer gjorde de, precis som Gud hade sagt. (BIBEL för barn, s. 83)

Akasiapuusta Besalel teki liitonarkun. Hän päällysti sen kullalla. Tämän
ja paljon muuta he tekivät, aivan niin kuin Jumala oli käskenyt.
(Lapsen Raamattu, s. 83)

Käännöksessä virke *På locket satte han två änglar av guld* [Kannen päälle hän laittoi kaksi kultaista enkeliä] on jäänyt kääntämättä. Tämä tarkoittaa, että suomenkieliset lukijat eivät saa tietää, että Besalel laittoi kaksi kultaista enkeliä kannen päälle. Lukijat eivät myöskään saa tietoa kahdesta kultaista enkelistä kertomuksen muista yhteyksistä. Näin ollen he eivät tiedä tarkasti, miltä arkku näytti. Jos lukija tarkasti katsoo kuvaa, joka liittyy kertomukseen, hän näkee, että arkun kannella on kaksi kultaista enkeliä. Tämä ei kuitenkaan oikeuta suomentajaa jättämään pois virkettä, joka kertoo tästä, koska tekstin pitäisi myös sopia yhteen kuvan kanssa. Kyseinen poisjätö on siksi selvästi semanttinen.

Selitystä tähän poisjättöön ei löydy Raamatusta. Sekä ruotsin- että suomenkielisessä Raamatusta kerrotaan kahdesta kultaista kerubista, jotka laitetaan arkun kannen pääl-

le. Vanhassa testamentissa käytetään usein sanaa *kerubi*, kun kyse on enkelistä (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017).

Du skall också göra två keruber av hamrat guld, en vid varje ända av locket, en kerub vid den ena ändan och en vid den andra. Du skall göra keruberna i ett stycke med locket. Keruberna skall hålla vingarna lyftade och utbredda, så att de skyler locket. De skall vara vända mot varandra, med ansiktena ner mot locket.

Tao kannen päälle kullasta kaksi kerubia, toinen kerubi kannen toiseen ja toinen toiseen päähän, niin että ne ovat kiinteästi kannen kummassakin päässä. Kerubien siivet olkoot kohollaan kannen yllä ja niiden kasvot vastakkain, kohti arkun kantta. (2. Moos. 25: 18–20)

Syy, miksi kääntäjä on jättänyt virkkeen *På locket satte han två änglar av guld* kääntämättä, jää selvittämättä. Kääntäjä on ehkä pitänyt kyseistä virkettä merkityksettömänä kertomuksen kokonaismerkityksen näkökulmasta. Kertomuksen sanoma itsessään ei muutu, koska suomennoksessa kerrotaan tärkeimmästä asiasta eli teltan ja arkun rakentamisesta. Mutta arkun ulkonäön kannalta poisjätetty virke on tärkeä. Esimerkissä 12 on myös toinen semanttinen poisjätto, joka koskee virkettä *Han klädde den med guld både utanpå och inpå*. Suomeksi tämä asia ilmaistaan vain sanoilla *Hän päällysti sen kullalla*. Suomenkielinen virke ei anna lukijalle tietoa siitä, että arkku on kultainen myös sisällä. Verbi *päällystää* tarkoittaa 'varustaa päällyksellä, kattaa, peittää' (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017) ja siksi suomennoksessa pitäisi eksplisiittisesti kirjoittaa, että arkku päällystettiin kullalla sekä sen päällä että sen sisällä.

Myös esimerkki 13 on esimerkki siitä, kun yksi tai useampi virke on jätetty kääntämättä. Esimerkki on otettu kuuluisasta kertomuksesta Lasaruksesta.

(13) De tog bort stenen, och Jesus såg mot himlen och bad: ”*Far, jag tackar dig för att du alltid har hört mig. Jag vet att du alltid hör mig, men jag säger detta för att alla här ska tro på att du har sänt mig.*” Sedan ropade han högt: ”*Lasaros, kom ut!*” (BIBEL för barn, s. 194)“

He vierittivät kiven pois, ja Jeesus nosti katseensa kohti taivasta ja rukouli. Sitten hän huusi kovalla äänellä: ”*Lasarus, tule ulos!*” (Lapsen Raamattu, s. 194)

Jeesuksen koko rukous Jumalalle on jätetty pois käännöksestä. Suomenkieliset lukijat saavat vain tietää, että Jeesus rukoili, mutta he eivät tiedä, mitä hän rukoili. Selitys poisjättöön ei löydy Raamatusta. Sekä ruotsin- että suomenkielisessä Raamatussa Jeesus rukoilee Jumalaa suurin piirtein *BIBEL för barn* -kirjan sanoin. Siksi on vaikea arvioida, miksi kääntäjä ei ole kääntänyt Jeesuksen rukousta. Rukouksen käännös olisi näin: ”Isä, minä kiitän sinua siitä, että olet aina kuullut minua. Tiedän, että aina kuulet minua, mutta sanon tämän, jotta kaikki täällä uskoisivat, että olet lähettänyt minut.” Kyseinen rukous on olennainen osa kertomusta, ja siksi esimerkin 13 poisjätto on semanttinen poisjätto.

Esimerkissä 14 yksi lause on jäänyt kääntämättä.

- (14) Hon [Moses mor] flätade en korg av vass. När korgen var färdig lyfte hon ner sitt barn i den. Sedan lade hon på ett lock, *för att ingen skulle se vad hon hade i korgen.* (*BIBEL för barn*, s. 56)

Hän [Mooseksen äiti] punoi korin kaislasta ja nosti lapsen siihen. Sitten hän peitti korin kannella. (Lapsen Raamattu, s. 56)

Esimerkki 14 osoittaa, että suomenkielisen lukijat eivät saa tietää, miksi Mooseksen äiti peitti korin kannella. Jos kirja olisi tarkoitettu aikuisille, tämä poisjätto ei ehkä olisi semanttinen. Aikuiset lukijat voisivat itse arvata, miksi Mooseksen äiti näin teki. Mutta koska kirjan kohderyhmä on 4–8-vuotiaat lapset, korin peittämisen syy pitäisi olla eksplisiittisesti mainittu. Lapsi, joka lukee kirjaa omin päin, alkaa varmaan miettiä, miksi Mooseksen äiti peitti korin kannella. Suora käännös poisjätetystä lauseesta olisi ”jotta kukaan ei näkisi, mitä hänellä oli korissa”. Tässä on kyse semanttisesta poisjätöstä, koska tekstin merkitys on muuttunut poisjätön takia. Verrattaessa Raamattuun huomaa, ettei suomenkielinen eikä ruotsinkielinen Raamattu selitä, miksi Mooseksen äiti peitti korin kannella. Raamatussa ei edes kerrota suoraan, että kori peitettiin kannella. Siksi voi ajatella, että kirjan suomentaja tässä kohdassa on perustanut käännöksensä enemmän Raamattuun kuin alkuteokseen *BIBEL för barn*.

Ingo (2007: 124) kirjoittaa, että poisjätöt johtuvat liian usein kääntäjän huolimattomuudesta, ja esimerkki 15 on tyypillinen esimerkki siitä. Vaikka vain yksi nimi on jäänyt

kääntämättä, se muuttaa koko kertomuksen merkitystä. Esimerkki kertoo Kanaaninmaasta ja Israelin kolmestatoista heimoista.

- (15) Josua hade delat in Kanaans land i tolv delar. Han ställde sig framför Guds tält i Silo och lät stammarna dra lott om var de skulle bo. Rubens, Simons, *Judas* och Benjamins stammar fick bo längst i söder. Dans, Naftalis, Ashers, Isaskars och Sebulons stammar fick flytta till norra delen av landet. Gads, Manasses och Efraims stammar skulle bo däremellan.
(BIBEL för barn, s. 94)

Joosua oli jakanut Kanaaninmaan kahteentoista osaan. Hän asettui Jumalan teltan edustalle Silossa ja antoi heimojen vetää arpaa siitä, minne ne asettuisivat. Ruubenin, Simeonin ja Benjaminin heimot saivat asua kauimpana etelässä. Danin, Naftalin, Asserin, Isaskarin ja Sebulonin heimot saivat muuttaa pohjoiseen. Gadin, Manassen ja Efraimin heimot asuisivat keskiosassa. (Lapsen Raamattu, s. 94)

Esimerkissä luetellaan, minne Israelin heimot asettuisivat. Lähtötekstissä kerrotaan, että Ruubenin, Simeonin, Juudan ja Benjamin heimot saivat asua etelässä. Suomennoksessa on kuitenkin käynyt niin, että Juudan heimo on jäänyt pois luettelosta. Tässä ei voi olla kyse esimerkiksi siitä, että olisi ollut vaikeaa kääntää kyseistä kohtaa. Poisjätö johtuu mitä todennäköisimmin kääntäjän huolimattomuudesta. Lähtötekstin monta nimeä käsitävästä luettelosta voi helposti jäädä vahingossa yksi nimi pois käännöksestä. Huolimattomuus ei kuitenkaan ole hyväksytty syy poisjättöön, koska käännöksen tarkalla läpikäynnillä kääntäjä itse huomaisi virheensä ja voisi korjata sen. Esimerkin poisjätö muuttaa käännöksen merkitystä, koska käännöksen lukija ei saa tietää, minne Juudan heimo asettui. Tämä on kuitenkin sellainen poisjätö, että lukijan pitää olla todella tarkkaavainen huomatakseen, että Juudan heimo puuttuu luettelosta.

Esimerkki 16 on tyypillinen esimerkki siinä mielessä, että tutkimusaineistossa on melko paljon vahvistussanojen poisjättöjä. Punttila (1990) kirjoittaa, että ”ominaisuuden erittäin suurta määrää on vanhastaan ilmaistu voimakkaiden intensiteettisanojen avulla”. Vahvistussana tai intensiteettisana vahvistaa siis sanomaa, ja jos se jätetään pois käännöksestä, merkitys myös muuttuu. Silloin käännöksessä ei enää ole samaa voimakkuutta kuin lähtötekstissä. Esimerkki 16 on otettu kertomuksesta, jossa Pyhä Henki annettiin ihmisille.

- (16) När de nyfikna som samlats utanför huset där lärjungarna var såg och hörde dem, blev de *mycket* förvånade. (BIBEL för barn, s. 230)

Kun talon ympärille kokoontuneet uteliaat näkivät opetuslapset ja kuulivat heidän puheensa, he hämmästyivät. (Lapsen Raamattu, s. 230)

Tässä esimerkissä vahvistussanaa *mycket* ei ole käännetty. Suomennoksessa on vain kirjoitettu, että *he hämmästyivät*. *Mycket* voi MOT Pro Ruotsi -sanakirjan (2017) mukaan tarkoittaa 'paljon' ja 'suuresti'. *Mycket* vahvistaa näin ollen sanomaa. Tässä kohdassa ihmiset eivät vain hämmästyneet, vaan he "hämmästyivät suuresti". Mielestäni tässä on niin suuri merkitysero, että kyse on semanttisesta poisjätöstä.

Raamatussa kerrotaan samasta tapahtumasta vähän toisenlaisin sanoin. Siinä ei todeta suoraan, että ihmiset hämmästyivät, vaan sen sijaan on kerrottu seuraavasti: "Kun tämä ääni kuului, paikalle kerääntyi paljon väkeä, ja hämmästys valtasi kaikki, sillä jokainen kuuli puhuttavan omaa kieltään. He kysyivät ihmeissään: 'Eivätkö nuo, jotka puhuvat, ole kaikki galilealaisia? Kuinka me sitten kuulemme kukin oman synnyinmaamme kieltä?'" (Apt. 2: 6–8) Raamatusta lukija ymmärtää, että ihmiset olivat todella hämmästyneitä, koska siinä lukee, että "hämmästys valtasi kaikki" sekä "he kysyivät ihmeissään". Koska myös esimerkin 16 lähtöteksti antaa ymmärtää, että ihmiset "hämmästyivät suuresti", voi todeta, että kyseinen poisjätö on semanttinen.

4.2.2 Implisiittiset poisjätöt

Seuraavat esimerkit ovat tyypillisiä poisjättöjä, jotka eivät ole muuttaneet tekstin sisältöä niin paljon, että ne olisivat semanttisia. Lukija saa kaikki tarvitsemansa tiedon poisjätöstä huolimatta. Poisjätetty tieto voi tulla esiin rivien välissä, tai se on ehkä tullut esiin jo aiemmin tekstissä.

Esimerkin 17 kaksi virkettä on esimerkki tyypillisestä implisiittisestä poisjätöstä, kun eräs jo aiemmin tekstissä mainittu nimi on jätetty pois. Esimerkki on otettu kertomuksesta ensimmäisistä ihmisistä.

- (17) Mannen sa att kvinnan lurat honom att äta den förbjudna frukten, och kvinnan sa att ormen lurat henne. Nu kunde de inte få stanna i *Edens lustgård*. (BIBEL för barn, s. 14)

Mies sanoi, että nainen oli petkuttanut hänet syömään kiellettyä hedelmää, ja nainen sanoi, että käärme oli pettänyt hänet. Nyt he eivät enää voineet jäädä paratiisiin. (Lapsen Raamattu, s. 14)

Lähtötekstissä puutarha kutsutaan sen oikealla nimellä (*Edens lustgård*), kun taas suomennoksessa viitataan puutarhaan vain sanalla *paratiisi*, eli nimi *Eeden* on jätetty pois. Tämä on implisiittinen poisjätö, koska lukija ymmärtää, että kyse on *Eedenin puutarhasta* tai *paratiisista*. Jo kertomuksen otsikosta ”Eedenin puutarha” lukija saa tietää, mikä puutarhan nimi on, ja muuallakin kertomuksessa nimi *Eeden* mainitaan. Kyseinen poisjätö ei ole johtanut siihen, että suomennoksen merkitys on muuttunut. Myös suomenkielinen lukija tietää, että kyse ei ole mistä paratiisista tahansa, vaan juuri Eedenin puutarhasta.

Esimerkki 18 on myös tyypillinen esimerkki tutkimusaineiston implisiittisistä poisjätöistä. Suomennoksesta on jätetty pois yksi sana, jolla ei ole suurta merkitystä tekstin ymmärrettävyyteen.

- (18) Men ängeln sa: ”Var inte rädsla. Jag bär bud till er om en stor glädje, en glädje för hela folket. I dag har en frälsare fötts åt er i Betlehem. Han är Messias, Herren. Och detta är tecknet för er: Ni ska finna ett nyfött *barn* som är lindat och ligger i en krubba.” (BIBEL för barn, s. 141)

Mutta enkeli sanoi heille: ”Älkää pelätkö. Minä tuon teille ilosanoman, suuren ilon koko kansalle. Tänään on teille syntynyt Vapahtaja Betlehe-
missä. Hän on Messias, Herra. Tämä on merkinä teille: löydätte vastasyntyneen, joka makaa kapaloituna seimessä.” (Lapsen Raamattu, s. 141)

Lähtötekstissä puhutaan *vastasyntyneestä lapsesta* [ett nyfött barn] mutta suomennoksessa ei mainita *lapsi*, vaan siinä viitataan lapseen vain sanalla *vastasyntynyt*. Sana *vastasyntynyt* on leksikaalistunut partisiippi, ja se kertoo sellaisenaan, mistä on kyse. Siksi substantiivi *lapsi* ei oikeastaan ole tarpeellinen. Kun puhutaan jostain vastasyntyneestä, voisi tietysti olla kyse esimerkiksi eläimestä, mutta koska koko kertomus on luettavissa,

lukija ymmärtää heti, että tässä on kyse juuri *vastasyntyneestä lapsesta*. Kertomuksesta lukija saa siis implisiittisesti tietää, että kyse on lapsesta, ja sen tähden kyseinen poisjätö on implisiittinen.

Verrattaessa tätä esimerkkiä Raamattuun, huomaa, että suomentaja ei ole nojautunut Raamattuun tässä kohdassa. Raamatusta on kirjoitettu: ”Tämä on merkinä teille: te löydätte lapsen, joka makaa kapaloituna seimessä.” (Luuk 2: 12). Raamatusta ei siis mainita, että lapsi on vastasyntynyt, vaan siinä käytetään vain sana *lapsi*. Ruotsinkielisessä Raamatusta on sen sijaan kirjoitettu aivan kuten *BIBEL för barn* -kirjassa: ”Och detta är tecknet för er: ni skall finna ett nyfött barn som är lindat och ligger i en krubba.”.

Esimerkissä 19 käännöksestä on jätetty pois yksi verbi, mutta tämä ei ole muuttanut tekstin merkitystä. Tämä on tyypillinen implisiittinen poisjätö, koska tutkitussa aineistossa on melko monta poisjätettyä verbiä, jotka eivät vaikuta häiritsevästi sanoman perillemenoon.

(19) ”Gud ska inte lämna dig eller överge dig.” (BIBEL för barn, s. 90)

”Jumala ei hylkää sinua.” (Lapsen Raamattu, s. 90)

Verbiä *lämna dig* ei ole käännetty, vaan ainoastaan verbi *överge dig*. Ruotsinkielinen sana *lämna* tarkoittaa ’jättää’. *Överge* tarkoittaa myös ’jättää’, mutta sen lisäksi vielä ’hylätä’. (MOT Pro Ruotsi 2017) MOT Kielitoimiston sanakirjan (2017) mukaan *hylätä* tarkoittaa ’jättää’ ja ’torjua luotaan’. Tästä huomaa, että verbiin *hylätä* sisältyvät merkitykset *lämna* ja *överge*. Toisin sanoen, vaikka *lämna dig* ei ole käännetty kyseisessä kohdassa, lukija saa kaikki tarvitsemansa tideon, koska *Jumala ei hylkää sinua*, joka on käännös *Gud ska inte överge dig* -lauseesta, kertoo samalla myös, että ”Jumala ei jätä sinua”. Tässä tapauksessa on siis kyse implisiittisestä poisjätöstä, koska kyseinen poisjätö ei muuta tekstin merkitystä. Suomennoksen lukijat saavat tietää kaiken, mitä lähtötekstin lukijat saavat tietää, vaikka yksi verbi on jäänyt kääntämättä.

Esimerkki 20 osoittaa, että vaikka kokonainen virke jätetään kääntämättä, se ei välttä-

mättä johda merkityksen muutokseen. Esimerkki kertoo israelilaisten orjuudesta Egyptissä.

- (20) Tiden gick, Josef och hans bröder blev gamla och dog. Deras barn växte upp i Egypten och de fick också många barn. *De blev fler och fler.*
(BIBEL för barn, s. 54)

Aika riensi, Joosef ja veljet tulivat vanhoiksi ja kuolivat. Heidän lapsensa varttuivat Egyptissä ja saivat vuorostaan paljon lapsia.
(Lapsen Raamattu, s. 54)

Lähtötekstin virke *De blev fler och fler* [Heitä tuli yhä lisää] on jäänyt kääntämättä. Tämä virke on kuitenkin tarpeeton merkityksen kannalta. Kertomuksessa on jo kirjoitettu, että *Heidän lapsensa varttuivat Egyptissä ja saivat vuorostaan paljon lapsia*. Tässä virkkeessä sanotaan implisiittisesti, että ”heitä tuli yhä lisää”. Vaikka kokonaine virke on poistettu käännöksestä, ei ole kyse semanttisesta poisjätöstä. Myös suomenkieliset lukijat ymmärtävät väestön kasvavan, kun he voivat lukea, että *Heidän lapsensa varttuivat Egyptissä ja saivat vuorostaan paljon lapsia*.

Esimerkissä 21 käännöksestä on jätetty pois lause, mutta tämäkään ei ole johtanut merkityksen muutokseen. Esimerkki kertoo Mooseksen syntymästä, kun hänen äitinsä piti antaa poikansa pois.

- (21) Hon [Moses mamma] flätade en korg av vass. *När korgen var färdig lyfte hon ner sitt barn i den.* (BIBEL för barn, s. 56)

Hän [Mooseksen äiti] punoi korin kaislasta ja nosti lapsen siihen.
(Lapsen Raamattu, s. 56)

Suomentaja on jättänyt kääntämättä lauseen *när korgen var färdig*. Kohdan ruotsinkielisen tekstin olisi voinut ilmaista suomeksi esimerkiksi seuraavasti: ”Hän punoi korin kaislasta. Kun kori oli valmis, hän nosti lapsen siihen.” Lukija kuitenkin ymmärtää tekstiyhteydestä, että Mooseksen äiti nosti lapsen koriin vasta sen jälkeen, kun kori oli valmis – muuta vaihtoehtoa ei oikeastaan ole. Tämän takia poisjätö on implisiittinen eikä semanttinen. Lukija saa kaiken tarvitsemansa tiedon poisjätöstä huolimatta, eikä tekstin merkitys ole muuttunut.

4.2.3 Yhteenveto poisjätöistä

Tutkimusaineistossa on 139 poisjättöä, mikä on 59,9 % kaikista muutoksista. Poisjätöistä 41 on semanttista ja 98 on implisiittistä. Myönteistä on, että semanttisten poisjätöjen määrä on pienempi kuin implisiittisten poisjätöjen määrä. Semanttiset poisjätöt ovat kohtalokkaampia kuin implisiittiset poisjätöt, koska ne muuttavat tekstin merkitystä.

Semanttiset poisjätöt ovat yllättäen usein sellaisia, että kokonaisia virkkeitä on jäänyt kääntämättä. Myös merkityksellisiä lauseita on jäänyt kääntämättä. Kaikkien virkkeiden tai lauseiden poisjätöt eivät johda merkityksen muutoksen, koska aineistossa on myös virkkeiden poisjättöjä, jotka ovat implisiittisiä. Väittäisin kuitenkin, että suurin osa niistä poisjätöistä, joissa kokonainen virke tai lause on jäänyt kääntämättä, on semanttisia. On vaikea arvioida, miksi niin monta kokonaista virkettä ei ole käännetty. Ehkä on kyse siitä, että kääntäjä on joutunut lyhentämään tekstiä, jotta se mahtuisi tarkoitettuun tilaan. Suomennos eli koko kirja *Lapsen Raamattu* seuraa pitkälti alkuteoksen sivunumerointia, ja yleensä suomen kielen virkkeet ovat pitempiä kuin ruotsin kielen virkkeet.

Paitsi virkkeiden ja lauseiden poisjättöjä on myös paljon semanttisia poisjättöjä, jotka koskevat yksittäisiä sanoja. Ne ovat sekä substantiiveja, verbejä että adjektiiveja. Myös vahvistussanojen poisjätöt ovat melko usein johtaneet merkityksen muutokseen. Melkein kaikilla semanttisilla poisjätöillä on kielteinen vaikutus tekstiin, sillä ne köyhdyttävät tekstiä ja poistavat tärkeitä tietoja kertomuksista. Muutamat semanttiset poisjätöt eivät ole kielteisiä käännoksen tuloksen kannalta, mutta ei voi myöskään sanoa, että ne olisivat myönteisiä. Ne ovat sellaisia, jotka poistavat tietoa tekstistä, mutta joita lukijat, joilla on vain suomennos käytettävissä, eivät kuitenkaan huomaa.

Tutkimusaineiston implisiittisten poisjätöjen joukossa on aivan kuten semanttisten poisjätöjen joukosta virkkeitä, lauseita ja yksittäisiä sanoja. Suurin osa implisiittisistä poisjätöistä on yksittäisiä sanoja, joilla ei ole niin suurta merkitystä tekstin ymmärrettävyyteen. Sanat on joskus mainittu jo kerran kyseisessä kertomuksessa, tai niiden merkitys tulee implisiittisesti esiin tekstissä. Yleensä tutkimusaineiston implisiittisillä poisjätöillä on myönteinen vaikutus tekstiin, koska ne eivät poista tietoa, vaan ne voivat hel-

pottaa lukijan lukuprosessia. Nämä poisjätöt johtavat siihen, että teksti sujuu paremmin suomeksi, kun tietty komponentti on poistettu. Tutkimusaineistossa on myös implisiittisiä poisjättöjä, jotka eivät ole myönteisiä mutta eivät myöskään täysin kielteisiä tekstin laadun kannalta. Kyseiset poisjätöt ovat sen tähden aiheettomia, koska ne eivät paranna käännöksen laatua eivätkä sen ymmärrettävyyttä.

4.3 Käännöksen vivahde-erot ja epätarkkuudet

Tutkimusaineistossa on yhteensä 41 kohtaa, jotka ovat johtaneet vivahde-eroon tai epätarkkuuteen. Vivahde-erot ja epätarkkuudet ovat 17,7 % aineiston kaikista muutoksista. Seuraavaksi esittelen joitain tutkimusaineiston vivahde-eroja ja epätarkkuuksia.

Esimerkki 22 on tyypillinen esimerkki tutkimusaineiston vivahde-erosta, kun kyse ei ole varsinaisesta virheestä, vaan juuri siitä, että asia ilmaistaan vähän eri tavoin suomeksi kuin ruotsiksi. Pääasiallinen sisältö on sama, mutta käännöksessä on pieni vivahde-ero. Esimerkki on otettu kertomuksesta Jeesuksen kirkastumisesta.

- (22) Ur molnet kom en röst som sa: ”Detta är min älskade son, *han är min utvalde*. Lyssna till honom.” (BIBEL för barn, s. 183)

Pilvestä kuului ääni, joka sanoi: ”Tämä on minun rakas poikani, *häneen minä olen mielistynyt*. Kuulkaa häntä.” (Lapsen Raamattu, s. 183)

Lähtötekstissä on kirjoitettu *han är min utvalde* [hän on minun valittuni], kun suomenoksessa taas on kirjoitettu *häneen minä olen mielistynyt*. MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja (2017) selittää, että *mielistyä* tarkoittaa ’mieltyä, alkaa pitää jostakusta tai jostakin, kiintyä’. *Valittu* tulee verbistä *valita*, jolla on kaksi merkitystä. Toinen merkitys, josta on kyse tässä tapauksessa, on ’ottaa, kutsua useiden henkilöiden joukosta jku jhk tehtävään, virkaan tms.’ (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017) Mielestäni nämä molemmat merkitykset eivät ole täysin yhtäpitäviä eli käännöksessä on kyse vivahde-erosta. Tässä ei kuitenkaan ole kyse semanttisesta virheestä. Voi ajatella, että kun joku on *valittu*, hän on myös *mielistytty* henkilöltä, joka on valinnut hänet tehtä-

vään. Tässä tapauksessa Jeesus on Jumalan valittu, ja Jeesus on näin ollen myös Jumalan mielistytty.

Tähän vivahde-eroon löytyy selitys suomenkielisestä Raamatusta. Siinä kerrotaan seuraavasti: ”Pietarin vielä puhuessa loistava pilvi verhosi heidät ja pilvestä kuului ääni: ”Tämä on minun rakas Poikani, johon minä olen mieltynyt. Kuulkaa häntä!”” (Matt. 17: 5). Tässä uudessa raamatunkäännöksessä käytetään sana *mieltyä*, joka MOT Kielitoimiston sanakirjan (2017) mukaan tarkoittaa samaa kuin *mielistyä*. Vanhassa raamatunkäännöksessä vuodelta 1938 käytetään kuitenkin sana *mielistyä* eli sitä sanaa, jota suomentaja on käyttänyt. Ruotsinkielisessä Raamatussa käytetään sana *utvalde*, aivan kuten *BIBEL för barn* -kirjassa: ”Medan han ännu talade sänkte sig ett lysande moln över dem, och ur molnet kom en röst som sade: ’Detta är min älskade son, han är min utvalde. Lyssna till honom.’” Verrattaessa Raamattuun huomaa, että suomentaja on tässä tapauksessa nojautunut enemmän suomenkieliseen Raamattuun, ja erityisesti vanhaan raamatunkäännökseen kuin lähtötekstiin eli *BIBEL för barn* -kirjaan.

Esimerkissä 23 on myös kyse vivahde-erosta. Suomennos ei eroa lähtötekstin ilmauksesta kovin paljoa, mutta se ei kuitenkaan anna täysin samaa käsitystä Jeesuksen sanomasta kuin lähtöteksti. Esimerkki on otettu kertomuksesta Lasaruksesta, jonka Jeesus herättää kuolleista.

- (23) Då sa Jesus: ”Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig *ska leva och aldrig någonsin dö*. Tror du på det?” (BIBEL för barn s. 193)

Silloin Jeesus sanoi: ”Minä olen ylösnousemus ja elämä. Joka uskoo minuun, *saa elää ikuisesti, vaikka kuoleekin*. Uskotko sen?”
(Lapsen Raamattu s. 193)

Lähtötekstissä Jeesus sanoo *Den som tror på mig ska leva och aldrig någonsin dö* [Joka uskoo minuun elää, eikä hän koskaan kuole]. Suomennoksessa tämä on saanut vähän eri vivahteen, kun Jeesus sanoo *Joka uskoo minuun, saa elää ikuisesti, vaikka kuoleekin*. Ruotsinkielisen version mukaan Jeesukseen uskova ihminen *ei koskaan kuole*, mutta suomennoksen mukaan Jeesukseen uskova ihminen *saa elää ikuisesti, vaikka kuoleekin*.

Ensi silmäyksellä voisi ajatella, että nämä ilmaukset tarkoittavat päinvastaisia asioita, mutta verrattaessa kertomusta Raamattuun, huomaa, että näin ei ole.

Suomennos pohjautuu Raamattuun tältä osin. Ruotsinkielisessä Raamatusta on kirjoitettu: ”Då sade Jesus till henne: ’Jag är uppståndelsen och livet. Den som tror på mig skall leva om han än dör, och den som lever och tror på mig skall aldrig någonsin dö. Tror du detta?’” (Joh. 11: 25–26). Suomenkielisessä Raamatusta sama asia ilmaistaan näin: ”Jeesus sanoi: ’Minä olen ylösnousemus ja elämä. Joka uskoo minuun, saa elää, vaikka kuoleekin, eikä yksikään, joka elää ja uskoo minuun, ikinä kuole. Uskotko tämän?’” Tästä huomaa, että ruotsinkieliset kirjailijat ovat lyhentäneet Jeesuksen sanomaa. Tämä on yhtäpitävä Du Toitin (2008: 37) väitteen kanssa, että lastenraamatut ovat tiivistettyjä ja yksinkertaistettuja versioita alkuteoksesta eli Raamatusta.

Suomentaja on myös lyhentänyt Jeesuksen sanomaa, mutta hän on nähtävästi nojautunut enemmän suomenkieliseen Raamattuun kuin *BIBEL för barn* -kirjaan, koska hän olisi tietysti voinut kääntää Jeesuksen sanat suoraan ruotsinkielisestä lastenraamatusta. Tässä esimerkissä merkitys ei kuitenkaan ole muuttunut kokonaan, vaan suomennoksen näkökulma on vähän erilainen kuin lähtötekstin. Raamatun lainauksista huomaa, että merkitys on sama sanonnoissa *saa elää ikuisesti* ja *ei koskaan kuole*. Molemmat sanonnat viittaavat siihen, että Jeesukseen uskova ihminen saa elää ikuisesti taivaassa, kun hänen ajallinen elämänsä on loppunut.

Esimerkissä 23 on myös toinen vivahde-ero, nimittäin lähtötekstin verbi *ska* ja käännöksen verbi *saa*. Nämä verbit eivät tarkoita samaa asiaa. Ruotsin verbin *ska* merkitys on muun muassa tulevaisuuteen viittaaminen, eikä se tarkoita siis ihan samaa kuin suomenkielinen verbi *saada*. Suora käänös ruotsinkielisestä ilmauksesta *ska leva* olisi suomeksi *tulee elämään*. Suomen kielessä ei yleensä kuitenkaan käytetä futuuria, vaan ”tuleva tekeminen osoitetaan preesensillä” (Kolehmainen 2007). Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi suomentaja on käyttänyt verbiä *saa* eikä futuurin muotoa kyseisessä kohdassa. Kyseinen vivahde-ero ei kuitenkaan ole niin vakava, että kyse olisi semanttisesta virheestä. Sekä suomenkieliset että ruotsinkieliset lukijat saavat suurin piirtein saman

käsityksen tekstin merkityksestä, vaikka lähtötekstin ja suomennoksen verbit eivät ole täysin yhtäpitäviä.

Esimerkki 24 on tyypillinen vivahde-ero ja epätarkkuus -luokkaan kuuluva tapaus siinä mielessä, että yhdellä suomennoksen sanalla on liian suppea merkitys suhteessa lähtötekstin vastineeseen. Myös tämä esimerkki on ote kertomuksesta Lasaruksesta.

- (24) *De tog bort stenen, och Jesus såg mot himlen och bad: ...*
(BIBEL för barn, s. 193–194)

He *vierittivät* kiven pois, ja Jeesus nosti katseensa kohti taivasta ja rukouli. (Lapsen Raamattu, s. 194)

Esimerkki 24 osoittaa, että lähtötekstin *tog bort* on käännetty verbillä *vierittivät*. Sana-tarkka käänнос verbistä *ta bort* olisi 'poistaa' tai 'ottaa pois'. *Vierittää* tarkoittaa ruotsiksi 'rulla' tai 'vältra'. (MOT Pro Ruotsi 2017) Tästä huomaa, että *vierittää* on *poistaa*-verbin alakäsite, ja siksi tässä on kyse vivahde-erosta. Melko todennäköistä on, että ihmiset juuri *vierittivät* kiven pois, mutta koska tätä ei sanota lähtötekstissä, suomennoksen ei myöskään pitäisi antaa sellaista tietoa. Uusimmasta raamatunkäännöksistä ei löydy selitystä tähän muutokseen, koska sekä ruotsinkielisessä että suomenkielisessä Raamatussa käytetään verbi *ottaa pois* eikä *vierittää*. Myös vanhassa raamatunkäännöksessä vuodelta 1933/1938 lukee *ottaa pois*.

Verrattaessa tätä kertomusta Raamatun kertomukseen Jeesuksen ylösnousemuksesta, huomaa, että kääntäjä ehkä tiedostamatta on nojannut siihen kertomukseen käyttäessään verbi *vierittää*. Sekä ruotsinkielisessä että suomenkielisessä Raamatussa käytetään *vierittää*-verbin merkityskomponentti, kun on kyse Jeesuksen haudan kiven poistamisesta. Kertomus Jeesuksen ylösnousemuksesta on niin kuuluisa, että kääntäjä ei ehkä ole huomannut, että Raamatun kertomuksessa Lasaruksesta ei käytetä samaa verbiä kuin kertomuksessa Jeesuksen ylösnousemuksesta. Koska suomentaja itse kirjoitti sähköpostiviestissään, että hän nojautui enemmän lähtötekstiin kuin Raamattuun kääntäessään kirjaa (Dalmo 2017), voi olettaa, että esimerkin 24 vivahde-ero ei ole ollut kääntäjän tietoista valintaa vaan se on tapahtunut vahingossa.

Esimerkki 25 on myös esimerkki siitä, että kohdetekstin käännösvastine ei täysin vastaa lähtötekstiä, tässä tapauksessa *skämta med honom*. Esimerkki on otettu kertomuksesta, jossa Paavali oli Ateenassa kertomassa Jeesuksesta ja Jumalasta.

- (25) När Paulus sa att Guds son hade dödats, men blivit levande igen, började några *skämta med honom*. Inte kunde väl en människa komma tillbaka från dödsriket! (BIBEL för barn, s. 247)

Kun Paavali kertoi, että Jumalan Poika oli surmattu, mutta herännyt henkiin, jotkut alkoivat *ilkkua häntä*. Eihän ihminen voinut palata kuoleman valtakunnasta! (Lapsen Raamattu, s. 247)

Käännöksessä ilmaus *skämta med honom* on käännetty sanoilla *ilkkua häntä*. *Skämta* tarkoittaa 'laskea leikkiä' tai 'pilailia' (MOT Pro Ruotsi 2017). Näillä sanoilla ei ole yhtä kielteinen sävy kuin *ilkkua*, joka tarkoittaa 'puhua hännävästi, vahingoniloisesti' tai 'pilkata, pistellä, hännätä' (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017). *Skämta* on siis vähän "kiltimpi" verbi kuin *ilkkua*. Tästä huomaa, että kyseisen esimerkin käännösvastine *ilkkua häntä* ei täysin vastaa lähtötekstin *skämta med honom*, ja sen tähden on kyse vivahde-erosta ja epätarkkuudesta.

Selitys esimerkin 25 vivahde-eroon löytyy Raamatusta. Siinä on kirjoitettu: "Jotkut ivailivat Paavalia, kun kuulivat hänen puhuvan kuolleiden ylösnousemuksesta, toiset taas sanoivat: 'Kenties saamme kuulla sinulta tästä vielä toistekin.'" (Apt 17: 32). Ruotsinkielisessä Raamatussa kerrotaan näin: "När Paulus nämnde uppståndelsen från de döda var det några som gjorde sig lustiga, men andra sade: 'Vi vill höra dig tala mera om detta en annan gång.'" Raamatun lainauksista huomaa, että myös ruotsinkielinen ja suomenkielinen Raamattu eroavat vähän toisistaan kun on kyse ihmisten tekemisestä Paavalia kohtaan. Ruotsinkielisen Raamatun ilmaus *göra sig lustig* tarkoittaa 'pilailia' eli samaa kuin *skämta*, jota on käytetty esimerkissä 25. Suomenkielisessä Raamatussa on käytetty verbi *ivailia*, jonka synonyyminä on *pilkata* eli *ilkkua*, joka on käytetty esimerkin 25 suomennoksessa (MOT Synonyymisanakirja 2017). Suomenkielisen Raamatun ilmauksella on siis vähän kielteisempi vivahde kuin ruotsinkielisen Raamatun ilmauksella. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että koska suomenkielinen ja ruotsinkielinen Raamattu eroavat toisistaan tässä asiassa, suomentaja on myös valinnut toisenlaisen

vivahteen suomennokseen *Lapsen Raamattu* kuin mitä alkuteoksessa *BIBEL för barn* on.

Esimerkki 26 on otettu kertomuksesta, jossa enkeli Gabriel ilmestyy Marialle ilmoittamaan, että hän synnyttää lapsen. Tämä on esimerkki vivahde-erosta ja epätarkkuudesta, joka jossain tapauksessa voisi olla oikein, mutta juuri tässä kohdassa kyseinen käännösvastine ei ole oikea valinta.

- (26) Maria blev mycket rädd, men ängeln sa: ”Var inte rädd, Maria. Herren är med dig. Du ska föda en son, och du ska ge honom namnet Jesus. *Han ska bli stor* och kallas den Högstes son.” (BIBEL för barn, s. 136)

Maria säikähti kovasti, mutta enkeli sanoi: ”Älä pelkää, Maria. Jumala on kanssasi. Sinä synnytät pojan ja annat hänelle nimeksi Jeesus. *Hän varttuu* ja häntä kutsutaan Korkeimman Pojaksi.” (Lapsen Raamattu, s. 136)

Esimerkissä enkeli kertoo Marialle, että *han ska bli stor* [hän on tuleva suuri]. Tämä on suomennoksessa käännetty seuraavasti: *hän varttuu*. *Varttua* tarkoittaa MOT Kielitoimiston sanakirjan (2017) mukaan ’kasvaa, kehittyä, saada ikää’. Ruotsiksi se on ’växa, växa upp, växa till sig’ (MOT Pro Ruotsi 2017). *Bli stor* voi tietyissä konteksteissa tarkoittaa samaa kuin *varttua*, mutta esimerkissä 26 ei ole kyse siitä, että Jeesus kasvaa tai varttuu. Tietysti on luonnollista, että hän varttuu ja joskus aikuistuu, mutta enkelin sanoma Marialle on jotain muuta.

Ruotsinkielisessä Raamatussa lukee: ”Han skall bli stor och kallas den Högstes son. Herren Gud skall ge honom hans fader Davids tron, och han skall härska över Jakobs hus för evigt, och hans välde skall aldrig ta slut.” ja suomenkielisessä Raamatussa: ”Hän on oleva suuri, häntä kutsutaan Korkeimman Pojaksi, ja Herra Jumala antaa hänelle hänen isänsä Daavidin valtaistuimen. Hän hallitsee Jaakobin sukua ikuisesti, hänen kuningudellaan ei ole loppua.” (Luuk 1: 32–33). Raamattu osoittaa, että Jeesus saa erityisen nimen (Korkeimman Poika) ja hän on aina oleva kuningas. Raamatusta näkee siis, että *Jeesus on oleva suuri* eli hän ei ole vain tavallinen ihminen, vaan hänessä on jotain erityistä, mikä muissa ihmisissä ei ole.

Lainaukset osoittavat, että *BIBEL för barn* -kirjan suomentaja on ymmärtänyt lauseen *han ska bli stor* väärin. Voi myös tehdä johtopäätöksen, että kääntäjä ei ole nojautunut Raamattuun tässä tapauksessa. Jos hän näin olisi tehnyt, hän olisi huomannut, että tässä yhteydessä ei ole kyse Jeesuksen varttumisesta, vaan juuri siitä, että *Jeesus on oleva suuri* eli hän ei ole mikään tavallinen ihminen.

Tyypillistä tutkimusaineiston vivahde-eroissa ja epätarkkuuksissa on juuri se, mitä yleensä on tyypillistä näiden kohdalla. Käännösvastineella on liian laaja tai liian suppea merkitys lähtötekstiin verrattuna. Tämä antaa väärän käsityksen kertomuksesta suomenoksen lukijalle. Tutkimusaineistossa esiintyy myös vivahde-eroja ja epätarkkuuksia, jotka jossain tapauksissa voisivat tarkoittaa juuri sitä, mitä kääntäjä on käyttänyt käännösvastineena, mutta joka juuri siinä yhteydessä on väärä valinta. Näissä tapauksissa kääntäjä ei ole kiinnittänyt riittävästi huomiota tekstiyhteyteen, ja vaikuttaa joskus myös siltä, että hän ei ole verrannut kertomusta Raamattuun. Jotkut vivahde-erot ja epätarkkuudet ovat sellaiset, joilla on vähän eri vivahde kuin lähtötekstin vastineella on, ja tämän takia teksti on saanut joko kielteisemmän tai myönteisemmän vivahteen kuin lähtöteksti. Monet vivahde-erot ja epätarkkuudet ovat sellaisia, että ne tarkoittavat melkein samaa asiaa kuin lähtötekstin vastine, mutta näiden kohdalla olisi löytynyt parempia vaihtoehtoja. Suurimmalla osalla vivahde-eroista ja epätarkkuuksista on kielteinen vaikutus käännökseen, koska ne voivat hämmentää lukijoita ja antaa heille väärää käsityksiä Raamatun kertomuksista.

4.4 Käännöksen semanttiset virheet

Ingo (1990: 295) kirjoittaa, että käännösvirheet ovat tavallisempia kuin uskoisikaan. Tämä ei kuitenkaan päde minun tutkimukseeni, koska tutkimusaineistossa on kolme semanttista virhettä, mikä on vain 1,3 % aineiston kaikista muutoksista. Virheiden pieni lukumäärä on todella myönteinen asia ja tarkoittaa, että kääntäjä on käynyt läpi käännösprosessin kaikki vaiheet huolellisesti. Koska tutkimusaineiston semanttisten virheiden lukumäärä on niin pieni, esittelen tässä alaluvussa kaikki kolme tapausta, jotta saa käsityksen siitä, millaisista virheistä on kyse.

Esimerkki 27 sisältää lauseen, joka on käännetty aivan toisella tavalla kuin lähtötekstin lause, ja kyse on sen tähden semanttisesta virheestä. Esimerkki on otettu kertomuksesta, jossa Jeesus kävi Jerusalemin temppelissä 12-vuotiaana.

- (27) Sedan följde han med dem hem till Nasaret, och han lydde dem i allt. Maria bevarade allt detta i sitt hjärta. Jesus lärde sig mer och mer. Han blev vuxen *och förstod att Gud väntade något särskilt av honom*. (BIBEL för barn s. 147)

Jeesus palasi heidän kanssaan Nasaretiin ja totteli heitä kaikessa. Jeesus oppi yhä lisää. Hänestä tuli aikuinen, *ja hän oppi tuntemaan yhä enemmän Jumalaa ja elämää*. (Lapsen Raamattu s. 147)

Käännöksen viimeisellä lauseella *ja hän oppi tuntemaan yhä enemmän Jumalaa ja elämää* ei ole mitään yhtäläisyyttä lähtötekstin sivulauseeseen kanssa *och förstod att Gud väntade något särskilt av honom*, paitsi, että molemmat lauseet sisältävät *Jumala*-sanana. Suomenkielinen versio kertoo jotain ihan muuta kuin ruotsinkielinen versio. Sanatarkka käännös lähtötekstin sivulauseesta olisi ”ja hän ymmärsi, että Jumala odotti häneltä jotain erityistä”.

On vaikea arvioida, miksi suomentaja on kääntänyt kyseisen kohdan väärin, koska Raamatusta ei löydy selitystä muutokseen. Siinä todetaan ruotsiksi: ”Sedan följde han med dem ner till Nasaret, och han lydde dem i allt. Hans mor bevarade allt detta i sitt hjärta. Och Jesus blev äldre och visare och vann Guds och människors välbehag.” ja suomeksi: ”Jeesus lähti kotimatalle heidän kanssaan, tuli Nasaretiin ja oli heille kuuliainen. Kaiken, mitä oli tapahtunut, hänen äitinsä kätki sydämeensä. Jeesukselle karttui ikää ja viisautta; Jumalan ja ihmisten suosio seurasi häntä.” (Luuk 2: 51–52). Lainauksesta huomaa, että *BIBEL för barn* -kirjan kirjailijat eivät ole noudattaneet ruotsinkielistä Raamattua niin tarkasti tässä tapauksessa. Tämä ei kuitenkaan anna kääntäjälle lupaa sille, ettei hän noudattaisi lähtötekstiä. Kääntäjä on suorastaan kääntänyt esimerkin viimeisen lauseen väärin, ja semanttinen sisältö ei ole sama suomenkielisessä ja ruotsinkielisessä versiossa.

Toinen tutkimusaineiston semanttinen virhe koskee kehotusta, joka samalla on kokonainen virke ruotsiksi. Esimerkki 28 kertoo ensimmäisestä helluntaista.

- (28) De frågade: ”Vad ska vi göra för att få förlåtelse?” Petrus svarade: ”*Be om förlåtelse*. Börja ett nytt liv, och låt döpa er i Jesu Kristi namn.”
(BIBEL för barn s. 231)

He kysyivät: ”Mitä meidän pitää tehdä saadaksemme anteeksi?” Pietari vastasi: ”*Rukoilkaa* ja aloittakaa uusi elämä. Antakaa kastaa itsenne Jeesuksen, Kristuksen nimeen.” (Lapsen Raamattu s. 231)

Esimerkissä 28 suomentaja on kääntänyt *be om förlåtelse* verbillä *rukoilkaa*. Ruotsinkielinen ilmaus *be om förlåtelse* tarkoittaa suomeksi ’pyytää anteeksi’, mutta tässä kohdassa kääntäjä on vain kääntänyt predikaatin *be*, joka suomeksi on ’rukoilla’ (MOT Pro Ruotsi 2017). *Rukoilla* tarkoittaa ’kääntyä Jumalan, henkien t. muiden korkeampina pidettyjen voimien puoleen vars. jtkä pyytäen’ (MOT Kielitoimiston sanakirja 2017), ja *pyytää anteeksi* tarkoittaa ’ilmaista katumuksensa, surunsa siitä, että on loukannut jotakuta’ (MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja 2017). Näillä ilmauksilla ei siis ole sama merkitys. Esimerkissä 28 on sen tähden kyse semanttisesta virheestä, koska käännös ei vastaa lähtötekstiä.

Kun Raamattu kuvailee samaa tapahtumaa, tekstissä ei käytetä ilmausta *pyytää anteeksi*, vaan Raamatussa käytetään *kääntyä*-verbin merkityskomponenttia sekä ruotsiksi että suomeksi. Uskonnollisissa yhteyksissä puhutaan usein kääntymisestä anteeksipyynnön synonyyminä. Raamatussa todetaan seuraavasti ruotsin kielellä: ”Petrus svarade: ’Omvänd er och låt er alla döpas i Jesu Kristi namn, så att ni får förlåtelse för era synder. Då får ni den heliga anden som gåva.’” ja suomen kielellä: ”Pietari vastasi: ’Kääntykää ja ottakaa itse kukin kaste Jeesuksen Kristuksen nimeen, jotta syntinne annettaisiin anteeksi. Silloin te saatte lahjaksi Pyhän Hengen.’” (Apt. 2:38). Raamatun lainaukset osoittavat, että suomentaja ei myöskään ole nojannut Raamattuun kääntäessään ilmausta *be om förlåtelse*. On vaikeaa sanoa, miksi suomentaja on kääntänyt kyseisen kohdan valitsemallaan tavalla. Voi olla, että hän on lukenut lähtötekstiä liian huolimattomasti, ja sen tähden hän on kääntänyt vain verbin sisällön *be* eikä koko ilmausta *be om förlåtelse*.

Kolmannessa esimerkissä semanttisista virheistä on kyse yhdestä sanasta, joka on käännetty väärin ja joka johtaa merkityksen muutokseen. Esimerkki 29 on otettu kertomuksesta, jossa Jeesus pesee opetuslasten jalat.

- (29) Johannes och de andra lärjungarna tittade förvånat på *Jesus*. Skulle Jesus tvätta deras fötter? Han var ju deras ledare och lärare.
(BIBEL för barn, s. 204)

Johannes ja muut opetuslapset katsoivat hämmentyneinä *toisiaan*. Pesisikö Jeesus heidän jalkansa? Hänhän oli heidän johtajansa ja opettajansa.
(Lapsen Raamattu, s. 204)

Lähtötekstissä opetuslapset katsovat Jeesusta, käännöksessä taas toisiaan. Henkilö, jota opetuslapset katsoivat, on siis muuttunut käännöksessä. Raamatusta ei löydy selitystä tähän virheeseen, koska siellä ei sanota mitään siitä, että opetuslapset olisivat katsoneet hämmentyneinä jotakuta. Siksi on myös vaikea arvioida, mistä tämä virhe johtuu, mutta voi olla kyse kääntäjän huolimattomuudesta.

Tutkimusaineistossa on kolme semanttista virhettä. Tämä on vain 1,3 % kaikista muutoksista, mikä on todella myönteinen asia. Tulos osoittaa, että suomennos *Lapsen Raamattu* on pitkälti yhtäpitävää *BIBEL för barn* -alkuteoksen kanssa. Kaikki semanttiset virheet vaikuttavat kuitenkin kielteisesti kertomusten kokonaismerkityksiin. Lukija saa väärän käsityksen kertomuksesta, kun yksi sana tai virke on käännetty väärin.

Koska virheiden lukumäärä on niin pieni, on vaikea tehdä yleisiä johtopäätöksiä kertomalla, minkälaisia tutkimusaineiston tyypilliset semanttiset virheet ovat. Kaikki kolme virhettä on erilaisia. Yhdessä virheessä on kyse kokonaisesta lauseesta, joka on käännetty väärin. Toinen virhe koskee ilmausta *be om förlåtelse*, jossa on käännetty vain predikaattiverbi *be* eikä koko ilmausta *be om förlåtelse*. Kolmannessa tapauksessa on kyse nimestä *Jeesus*, joka ei ole käännetty oikein, koska suomentaja on kirjoittanut *toisiaan* eikä *Jeesusta*.

5 PÄÄTELMÄT

Tässä pro gradu -tutkielmassa olen tutkinut *BIBEL för barn* -kirjan suomennosta *Lapsen Raamattu*. Tavoitteena oli selvittää, onko suomennoksessa semanttisia muutoksia ja vaikuttavatko muutokset kertomusten kokonaismerkitykseen. Tavoitteena oli myös ottaa selville, mistä käännöksen muutokset johtuvat, ja erityisesti se, löytyykö selityksiä muutoksiin Raamatusta. Semanttisessa analyysissä käytin Rune Ingon (1990: 293–296) luokitusta semanttisista muutoksista pohjana.

Oletin, että tutkimusaineistosta esiintyisi jonkin verran semanttisia muutoksia, mutta ei kuitenkaan niin paljon. Luulin, että eksplisiittisiä lisäyksiä ja implisiittisiä poisjättöjä olisi enemmän kuin semanttisia lisäyksiä ja poisjättöjä, koska kukaan kääntäjä ei varmaan voi tai halua kääntää tekstejä sanatarkasti. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että käännöksen merkitys muuttuu kokonaan. Oletin myös, että lisäykset olisivat yleisempiä kuin poisjätöt, koska useampien tutkijoiden mukaan näin yleensä on. Oletus oli, että vivahde-eroja ja epätarkkuuksia olisi enemmän kuin suoria virheitä.

Taulukko 4 osoittaa, kuinka paljon muutoksia olen löytänyt tutkimusaineistosta.

Taulukko 4. Tutkimusaineiston muutokset

Muutos	Lukumäärä
Lisäykset	49
- joista semanttiset	7
- joista eksplisiittiset	42
Poisjätöt	139
- joista semanttiset	41
- joista implisiittiset	98
Vivahde-erot ja epätarkkuudet	41
Virheet	3
Muutokset yhteensä	232

Taulukosta 4 näkee, että tutkimusaineistossa on yhteensä 232 muutosta. Voin siis todeta

vastauksena ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, että semanttisia muutoksia kyllä on. Kaikki 232 muutosta eivät kuitenkaan ole semanttisia, vaan on myös lisäyksiä ja poisjättöjä, jotka eivät ole johtaneet merkityksen muutokseen. Suurin osa tutkimusaineiston muutoksista on poisjättöjä (59,9 %). Oletukseni, että poisjättöjä olisi vähemmän kuin lisäyksiä, ei siis pitänyt paikkansa. Siksi voin todeta, että tutkijoiden käsitys, että lisäykset ovat yleisempiä kuin poisjätöt, ei päde kaikkiin tutkimuksiin. Lisäysten osuus kaikista muutoksista on 21,1 %.

Implisiittisiä poisjättöjä on 98 ja semanttisia poisjättöjä on 41. Suurin osa poisjätöistä on siis implisiittisiä eli ne eivät ole muuttaneet tekstin merkitystä Näin on myös lisäysten kohdalla. Tutkimusaineistossa on vain 7 semanttista lisäystä, ja loput, 42, ovat eksplisiittisiä. On todella myönteistä, että semanttisia lisäyksiä ja poisjättöjä on vähemmän kuin eksplisiittisiä lisäyksiä ja implisiittisiä poisjättöjä. Tämä tarkoittaa, että suomennos *Lapsen Raamattu* vastaa sisällöltään melko hyvin *BIBEL för barn* -kirjaa. Suurin osa semanttisista lisäyksistä ja poisjätöistä ovat myös sellaisia, että ne muuttavat vain kyseisen virkkeen merkitystä. Näillä muutoksilla ei tietysti ole myönteistä vaikutusta kyseisen kertomuksen kokonaismerkitykseen, mutta lukija saa kuitenkin riittävän tiedon kertomuksen sisällöstä, vaikka muutoksia esiintyy. Verrattaessa Raamattuun huomaa, että käännöksen lisäykset ja poisjätöt eivät ole johtaneet siihen, että Raamatun sanoma olisi vääristelty kovinkaan paljon.

Tutkimusaineistossa on yhteensä 41 vivahde-eroa ja epätarkkuutta. Selitys vivahde-eroihin ja epätarkkuuksiin löytyy melko usein Raamatusta. Suomenkielisessä ja ruotsinkielisessä Raamatusta esiintyy joskus myös pieniä vivahde-eroja, ja kun kääntäjä on nojautunut suomenkieliseen Raamattuun, se on johtanut siihen, että myös suomennos *Lapsen Raamattu* sisältää vivahde-eroja. Tutkimusaineistossa on vain kolme virhettä. Oletukseni oli myös, ettei virheitä löytyisi niin paljon kuin vivahde-eroja ja epätarkkuuksia. Tämä on myönteistä, koska se osoittaa, että kääntäjä on ollut tarkkaa koko käännösprosessin aikana. Semanttiset virheet ovat tietysti vakavia muutoksia, koska ne antavat lukijalle kokonaan väärän käsityksen tekstistä ja näissä tapauksissa koko kertomuksesta. Semanttisten virheiden kohdalla oli vaikea arvioida, miksi suomentaja oli

kääntänyt kyseistä kohtaa väärin. Vertaukset Raamattuun eivät antaneet selityksiä kääntäjän väärin käännöksiin.

Joihinkin muutoksiin on ollut vaikeaa löytää selityksiä, koska enhän ole voinut tutkia kääntäjän ajatuksia käänösprosessissa. Kääntäjän sähköpostiviestistä voin kuitenkin tehdä sen johtopäätöksen, että jotkut muutokset johtuvat siitä, että hän on halunnut yksinkertaistaa tekstiä, jotta lapset ymmärtäisivät sen paremmin. Olen verrannut tutkimusaineiston muutoksia sekä ruotsin- että suomenkieliseen Raamattuun, ja sieltä olen joskus myös löytänyt selityksiä muutoksiin. Jos suomen- ja ruotsinkielinen Raamattu ovat eronneet toisistaan tietyssä kohdassa, on usein myös ollut niin, että suomennos *Lapsen Raamattu* on eronnut *BIBEL för barn* -kirjasta siinä kohdassa. Raamatusta ei kuitenkaan löydy selityksiä kaikkiin semanttisiin muutoksiin. Joidenkin muutosten kohdalla on luultavasti kyse kääntäjän huolimattomuudesta eli kääntäjä on yksinkertaisesti lukenut lähtötekstiä liian huolimattomasti. Suurin osa tutkimusaineiston muutoksista on sellaisia, että ne muuttavat vain kyseisen virkkeen sisältöä. Useimmiten semanttiset muutokset eivät vaikuta kertomusten kokonaismerkitykseen, eikä Raamatun kertomusten sanomaa ole vääristelty.

Tämä tutkimus antaa tietoa siitä, minkälaisia semanttisia muutoksia esiintyy lastenraamatussa, joka on käännetty ruotsista suomeen. Tutkimus pätee kuitenkin vain mainittuun lastenraamattuun eli *BIBEL för barn* -kirjaan ja sen suomennokseen *Lapsen Raamattu*. Siksi ei voi tehdä yleisiä johtopäätöksiä, jotka koskisivat kaikkia suomenkielisiä lastenraamattuja, jotka ovat käännetty ruotsista. Tutkimuksesta lukija saa käsityksen, kuinka yleisiä erilaiset muutokset ovat. Tutkimus osoittaa myös, että kaikki muutokset eivät ole kohtalokkaita käännöksen tuloksen kannalta, joskus ne voivat olla jopa myönteisiä. Tutkimuksesta lukija kuitenkin saa tietää, minkälaiset muutokset ovat aiheettomia. Kääntäjälle tämä voi olla avuksi tulevissa käännöstehtävissä. Semanttiset muutokset eivät todennäköisesti ole yleisiä vain kyseisessä suomennoksessa, vaan niitä esiintyy kaikenlaisissa käännöksissä. Tämä osoittavat myös esimerkiksi Högnabban (2017) ja Ketolan (2017) pro gradu -tutkielmat.

Tutkimuksesta voi olla hyötyä, jos tutkitusta lastenraamatusta *BIBEL för barn* tehdään uusi suomennos. Silloin suomentaja voisi välttää sellaisia kielteisiä muutoksia, joita on tullut esiin tässä tutkielmassa. Myös muiden lastenraamattujen tai lastenkirjojen käännöksissä voi hyödyntää tätä tutkimusta. Tällöin kääntäjät saattavat huomata, minkälaiset muutokset tämänkaltaisissa käännöksissä ovat aiheettomia. He näkevät myös, mitkä muutokset voivat vaikuttaa myönteisesti käännökseen, kun on kyse juuri semantiikasta eli merkityksestä. Tutkimuksesta he voivat saada vinkkejä, miten tekstiä voi yksinkertaistaa, jotta lapset ymmärtävät sen paremmin. Jatkotutkimuksessa voisi laajentaa tutkimusta tutkimalla koko teosta eikä vain tiettyjä kertomuksia. Silloin voisi myös tutkia kuvan ja tekstin välistä suhdetta ja tehdä syvällisempiä vertauksia Raamattuun. Jatkotutkimuksessa olisi myös mielenkiintoista tutkia sekä lähtötekstin että suomennoksen kieltä syvällisemmin kohderyhmän eli 4–8-vuotiaiden näkökulmasta.

LÄHTEET

Aineisto

Karlberg, Karin, Inga Wernolf & Lisa Östh (1995). *BIBEL för barn*. 3. painos. Stockholm: VERNUM.

Karlberg, Karin, Inga Wernolf & Lisa Östh (1995). *Lapsen Raamattu*. (*BIBEL för barn*, kääntänyt Tuija Dalmo). Uusitun laitoksen 5. painos. Helsinki: Lasten Keskus.

Kirjallisuus

Allen, Graham (2000). *Intertextuality*. London: Routledge.

Berndt, Frauke & Lily Tonger-Erk (2013). *Intertextualität. Eine Einführung*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.

Bibeln (2017). Saatavilla: <https://www.bibeln.se/las/sok>

Carlson, Lauri (1997). Looginen semantiikka kääntäjän apuvälineenä. Teoksessa: Korimo-Girod, Nina (toim.). *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Helsinki: Université de Helsinki. 89–116.

Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation*. London: Oxford University Press.

Chesterman, Andrew (2001). Kääntäminen teoriana. Teoksessa: Riitta Oittinen ja Pirjo Mäkinen (toim.). *Alussa oli käänös*. 5. painos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino. 341–348.

Dalmo, Tuija (2017). Lapsen Raamattu, kysymykset. Sähköpostiviesti Julia Sundelinille 12.12.2017.

Du Toit, Jaqueline S. (2008). ”Content Follows Context”: Translating the Bible for Children. Teoksessa: Maria González Davies ja Riitta Oittinen (toim.). *Whose Story? Translating the Verbal and the Visual in Literature for Young Readers*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing. 33–44.

Englund Dimitrova, Birgitta (2010). Translation process. Teoksessa: Yves Gambier & Luc van Doorslaer (toim.). *Handbook of Translation Studies. Volume 1*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 406–411.

Heikkinen, Vesa, Petri Lauerma & Ulla Tiililä (2012). Intertekstuaalisuus. Teoksessa: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.). *Genreanalyysi. Tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 100–111.

- Holme, Idar Magne & Bernt Krohn Solvang (1991). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Huhtala, Aarre (1992). Miksi tarvitaan uusia raamatunsuomennoksia? Teoksessa: Valma Yli-Vakkuri, Maija Länsimäki & Aarre Nyman (toim.). *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu. Nykysuomen seuran 10-vuotisjuhlakirja*. Juva: WSOY. 197–210.
- Huhtala, Paula (1995). *Från teori till praktik: analys av översättningar från svenska till finska*. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Häkkinen, Kaisa (2007). *Kielitieteen perusteet*. 7. painos. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Högnabba, Cecilia (2017). *Semantiska förändringar i svenska översättningar av Narvi bastuugnars finska bruksanvisningar*. Julkaisematon ruotsin kielen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (1990). *Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käänntieteeseen*. Juva: WSOY.
- Johansson, Eeva (2017). Lapsen Raamattu. Sähköpostiviesti Julia Sundelinille 6.11.2017.
- Ketola, Emmi (2017). *Semantiska förändringar i svenskspråkiga översättningar av tidningsknepen i Niksi-Pirkka*. Julkaisematon ruotsin kielen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- Kiilunen, Jarmo (2017). *Apokryfinen ja pseudepigrafinen kirjallisuus – lyhyt yleiskatsaus*. [Lainattu 22.11.2017]. Saatavilla: <http://www.helsinki.fi/teol/pro/emo/tutkimuksen/heprealainen.html#4>
- Kolehmainen, Taru (2007). *Tulla-futuuri – suomea vai ei*. [Lainattu 21.12.2017]. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=1803>
- Mielikäinen, Aila (2000). Miten kieli hengellistyy. Teoksessa: Matti Punttila, Raimo Jussila ja Helena Suni (toim.). *Piipäkielestä kirjakieleksi*. Helsinki: Kotimaisen kielten tutkimuskeskus. 237–253.
- Mielikäinen, Aila (2014). Uskonnollisen suomen kielen kehitys Agricolasta nykypäivään. Teoksessa: Riikka Nissi & Aila Mielikäinen (toim.). *Sanaa tutkimassa. Näkökulmia uskonnolliseen kieleen ja sen käyttöön*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. 29–68.

- Mikael Agricola -säätiö (2017a). *Raamatun synty*. [Lainattu 23.10.2017]. Saatavilla: <http://www.agricola.fi/raamatunkaannostyo/raamatun-synty/>
- Mikael Agricola -säätiö (2017b). *Varhaiset raamatunkäännökset*. [Lainattu 23.10.2017] Saatavilla: <http://www.agricola.fi/raamatunkaannostyo/varhaiset-raamatunkaannokset/>
- Mikael Agricola -säätiö (2017c). *Reformaation aika*. [Lainattu 23.10.2017]. Saatavilla: <http://www.agricola.fi/raamatunkaannostyo/reformaation-aika/>
- Mikael Agricola -säätiö (2017d). *Käännöstyo Suomessa*. [Lainattu 30.10.2017]. Saatavilla: <http://www.agricola.fi/raamatunkaannostyo/kaannostyo-suomessa/>
- Mikael Agricola -säätiö (2017e). *Muita käännöksiä*. [Lainattu 30.10.2017]. Saatavilla: <http://www.agricola.fi/raamatunkaannostyo/muita-kaannoksia/>
- MOT Gummerus Uusi suomen kielen sanakirja* (2017). [Lainattu 7.12.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT Kielitoimiston sanakirja* (2017). [Lainattu 7.12.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT Pro Ruotsi* (2017). [Lainattu 7.12.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- MOT Synonyymisanakirja* (2017). [Lainattu 7.12.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/>
- Oittinen, Riitta (2000). *Translating for children*. New York: Garland.
- Oittinen, Riitta (2004). *Kuvakirja kääntäjän kädessä*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Paloposki, Outi (2007). Kääntäminen historiassa. Teoksessa: Riitta Oittinen & Pirjo Mäkinen (toim.). *Alussa oli käännös*. 5. painos. Tampere: Tampereen yliopistopaino. 349–373.
- Pekkarinen, Heli (2017). *Translating the Bible for Children. A Comparative Study of an English-language Illustrated Bible for Children and Its Finnish Translation*. Julkaisematon englannin kielen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- Pruuli, Külvi (1998). Raamatun kielestä yleiskieleen. Teoksessa: Aila Mielikäinen & Paavo Suihkonen (toim.). *Tutkielmia Raamatun kielestä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 163–174.
- Punntila, Matti (1990). *Hyperhyvää vai huippuhuonoa? Tarpeellisista ja tarpeettomista vahvistussanoista*. [Lainattu 9.11.2017]. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=782>

- Puskala, Jaana (2004). En kommunal översättares vardag: fackspråk genom intertextualitet. Teoksessa: Merja Koskela & Nina Pilke (toim.). *Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXIV*. Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmän julkaisut 31. Vaasa: Vaasan yliopisto, humanistinen tiedekunta. 281–290.
- Puurtinen, Tiina (2000). Lastenkirjallisuuden kääntäminen: normit, luettavuus ja ideologia. Teoksessa: Outi Paloposki & Henna Makkonen-Craig (toim.). *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsinki: Ammattikielten ja kääntämisen opintokokonaisuus.
- Raamattu (2017). Saatavilla: <http://raamattu.fi/1992/>
- SLEY (2017). *Kaksi kuningaskuntaa*. [Lainattu 15.12.2017]. Saatavilla: https://www.sley.fi/luennot/Raamattu/Vt/Vanhan_testamentin_yleisluennot/1Kun2-15A.htm
- Suojanen Tytti, Kaisa Koskinen & Tiina Tuominen (2012). *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Tampere: Tampere Studies in Language, Translation and Literature. [Lainattu 4.12.2017]. Saatavilla: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66333/kayttajakeskeinen_kaantaminen_2012.pdf?sequence=1
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko (2017). *Tietoa kirkosta*. [Lainattu 13.11.2017]. Saatavilla: <https://evl.fi/tietoa-kirkosta>
- Svenska kyrkan (2017). *Kyrkligt ABC – Senaste officiella bibelöversättningen 10 år*. [Lainattu 6.11.2017]. Saatavilla: <https://www.svenskakyrkan.se/karlshamn-trensium/kyrkligt-abc---senaste-officiella-bibeloversattningen-10-ar>
- Tiisala, Seija (1997). Kontrastiivinen analyysi ja kääntäjä. Teoksessa: Korimo-Girod, Nina (toim.). *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Helsinki: Université de Helsinki. 7–17.
- Tirkkonen-Condit, Sonja (2000). Kääntämisen teoria, tutkimus ja sovellus. Teoksessa: Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.). *Näkökulmia soveltavaan kielentutkimukseen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Vehmas-Lehto, Inkeri (1999). *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. Helsinki: Finn Lectura.
- Verbum (2017). *BIBEL för barn*. [Lainattu 23.10.2017]. Saatavilla: <https://www.verbum.se/52633359-product>